

millî gençlik

fikir sanat hareket _____ aylık mecmu

**Osmanlı
cemiyet
yapısı**

**Mehmed A.
Ersoy'u
anmak**

'Biz şapkayı onlardan hiç bir farkımız olmasın diye kabul ediyoruz, sense şapkaya ay yıldız ilâvesi ile bizi onlardan ayıracak unsur ihdas etmek istiyorsun,

**dam'da
bir
soluk**

Batılılaşma uğruna özü öldürdük, işi ticarete döktük. Eğer gelir getireceğini bilseydik bütün tekkeleri, türbeleri restore eder, başına da birer müdürün tayini ile turistlere sunardık.

TAVSİYE EDEBİLDİĞİMİZ KİTAPLAR (1)

Hak Dini Kur'ân Dili	Elmalılı Hamdi Yazır	950	Takım
Kur'ân-ı Kerim Meali	Fikri Yavuz	125	Ortabo
İslâm Tarihi	Asım Köksal	300	(1-7)
Marifetname	Erz. İbrahim Hakkı Hazr.	100	Takım
Hz. Yusuf Aleyhisselâm	Mahmud Hakkı	10	
Hz. Ebû Bekir-i Sıddık (R.A.)	Mahmud Hakkı	30	
Tasavvufi Ahlâk	M. Z.K.	65	
Şeriat Medeniyeti	İskilipli Atıf Hoca	15	
İslâmda Şurâ	Mahmud Babilli	8	
İslâm Tasavvufu	Doç. Dr. Süleyman Ateş	20	
Sahte Kahramanlar	Necip Fazıl Kısakürek	20	
Ulu Hakan Abdülhamid Han	" " "	40	
Muhteşem Şeriat ve Fikri	Ahmed Selami	18	
Çağ ve İlham	Sezai Karakoç	30	(1-2)
Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi	Şibli Numani	45	(1-2)
Mutluluğun Kazanılması	Lütfi Doğan	15	
Ruhi Çöküntü	Hamdi Gülâl	5	
Yiçin Allah'a İnanıyoruz?	Derleme	20	
Bir Nesli Nasıl Mahvettiler	O. Yüksel Serdengeçti	7	
İslâm Kültürünün Garbı Medenileştirmesi	Ahmed Gürkan	25	

millî gençlik

MİLLÎ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ-
NİN AYLIK NEŞRİYATIDIR.
20 Ocak 1977, Sayı : 17, Dönem : 5

Fikir San'at Hareket Aylık Mecmua

Sahibi : Millî Türk Talebe Birliği
adına Genel Başkan : **Cemaled-
din Tayla.**

Mes'ul Yazı İşleri Müdürü :
Fevzi Bayraktar.

Teknik Sekreter : **Ekrem Kızıtaş
Mehmet Akyıl.**

Abone ve Reklâm : **Hüseyin Ko-
caman, Hüseyin Tuncer.**

Tevziat : **Mevlüt İpek, Kâmil Tu-
tar, Mustafa Şahin.**

İdare Yeri : M.T.T.B. Basın-Yayın
Müdürlüğü Cağaloğlu İstanbul,
Tel.: 26 69 24 - 26 36 74

Yazılardan yazarlar mes'uldür.
Gönderilen yazılar basılsın veya
basılmaması iade edilmez. Yazı
ve şiirler kaynak gösterilmeden
iktibas edilemez.

Yıllık Abone : 50 TL. Altı aylık,
30 TL. yurt dışı iki mislidir. İlan-
lar tarifeye tâbidir. Posta çeki
20092150. - Dizgi-Baskı : Fatih
Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi

Millî Gençlik : Bir ayın içinden.

Cemaledin Tayla : M. Âkif'i anmak.

M. Ertuğrul Düzdağ : M. Âkif'te âile an-
layışı.

A. Kasım Yapıcı : Eserleri İçerisinde M. Âkif.

M. Hüsrev Subaşı : 1397 Hicrî yılı münâ-
sebetiyle.

Vahit Çabuk : Osmanlı devlet teşkilâtının
içtimai hüviyeti

Emin Uludağ : İslâm'da eşitlik

Mehmet Çetin : Çağrı, Şiir.

Fazlı Vidinli : Âzim, sa'y, tevekkül.

İ. Balcı : Bekleyiş.

Mehmet Akyıl : Karikatür.

Melek Kunduracıoğlu : Köksüz çiçek.

Millî Gençlik : Bir konferanstan notlar.

Muzaffer Sencer : Osmanlı Cemiyet yapısı

Yahya Çölbeyi : Benim İnsanım, Şiir.

Ramazan Nazlı : İnsan ve İman.

Vahit Çabuk : Dam'da bir soluk, şiir.

Veli Aras : İnsanın kalbi, bu nasıl kurulur.

Şeyhmuz Durgun : Zekâ ve akıl.

A. Canımhan İslâmbeğ : Hicviyye

Veli Aras : Bir kitap.

Ahmed Kurucuoğlu : Eden bulur belâsı.

Fevzi Bayraktar : Tanışmanın ardından.

bir ayın içinden

TURİZM GELİRLERİ VE MEVLANA :

Stratejik silâhların sınırlandırılması yolunda ikili, üçlü görüşmelerin yapıldığı ve hâlâ insan haklarının uygulamada bir hiç mesafesi kaydettiği, insanların biyolojik ve renk açısından büyük bir değer kazandığı günümüzde; Mevlânayı bir haftacık da olsa hatırlamak ve anlatmak hoş bir şey olur. Özünde ve tebliğâtında; şefkât, muhabbet, hak, adâlet gibi medeniyetleri bulunduran tasavvuf ve bunun erleri mutasavvıflar, tekkelerle ve edebiyatıyla insanlar arasındaki tezadları kaldırmışlar ve sınıflaşmayı önlemişlerdir. Kötülüğün kaynağı olan nefsi terbiye edip, insanı «insan-ı kâmil,» yapıp büyük bir ruh yüceliğine erdirmişler. Doğrudan doğruya insan problemiyle meşgul olmuşlar. Asırlarca birer halk mektebi olarak vazife yapmışlardır. Bu arada tekkelerde musukî, hat sanatı ve tezyinât, nakış gibi güzel sanatlar da gelişmiş. İşte turizmin çöreklandığı ve istismar ettiği husus bu ikincisidir. **Batılâşma uğruna özü öldürdük.** —Ayasofya'nın kapatılması gibi— işi ticarete döktük. Eğer gelir getireceğini bilseydik bütün tekkele-ri türbeleri yeniden restore eder, başına da birer müdür tayin ederek turistlerin hizmetine sunardık.

1954 yılındanberi Mevlâna ihtifalleri yapılır. Halen Hz. Mevlâna'nın türbesi büyük bir turizm kaynağıdır. —Sormak lâzım lâik hükûmete, tarihin ve onun doğduğu öze ve o büyüklerin dünyasına karşısınız, neden onların mirâslarından çöpleniyorsunuz?— Mevlevîlik neden bir tiyatro kumpanyası gibi ekranlarda, Londra'da, Amerika'da, Avrupa'da musikisiyle, gösterileriyle bir ticaret metâi halinde tutulmak ve dondurulmak isteniyor. 1971 yılında Yunus'un «Ben yürürüm yâne yâne / Aşk boyadı beni kane / Akıl ne divane / Gel gör beni aşk neyledi» dörtlüğü İngiltere'de yapılmıştı. Sebebi ise gençleri cinâyete teşvikten dolayı. Batılı bizi bu kadar anıyabiliyor.

— Hz. Mevlâna'nın humanistliğinden, büyük türk düşünürliğünden, tasavvufun yunan ve hint felsefelerinden, nirvanadan kaynaklandığından tekkelerin feodal devrin kalıntısı, manastır hayatı olduğundan hâlâ bahsedilmiyor mu? Hattâ tasavvuf felsefesi, diye tutturulan bir yol yok mu? Neden mevlevî zikirleri değil de mevlevî âyinleri deniliyor. Niye doğrusunu söyleyemiyoruz. Eğer utanmasak mevlevî zikir adâbını halk dansları diye takdim edeceğiz. Mevlâna'nın bir mutasavvıf, bir büyük evliyâ, yâni peygamber varisi olduğunu her nedense bir türlü söyleyemiyorlar.

**Men bende-i Kur'ânem eğer can dârem
Men hâk-i reh-i Muhammed Muhtârem
Ger nakl küned cüzin kes ez güftârem
Bizârem ez o ve zân sühan bizârem**

Hz. Mevlâna'nın kendi ağzından söylediği bu gerçek : «Ben sağ olduğum müddetçe Kur'ân'ın kölesiyim / Ben Muhammed Muhtar'ın yolunun tozuyum / Benim sözünden bundan başkasını kim naklederse / Ben ondanda bizarım o sözlerden de bizarım...» neden teslim edilmez söylenmez.

— Gösteri yapılan yerler sanki birer filim seti. Sakalsız, bıyıklı, cascavlak semazenler, daha değişik görünmek için avurtlarını şişiren nahtarlar. Belli de abdestsiz ama bu işin ticari cihetine âlet olan bütün zikir heyeti. Seyredenler ise sanki «uzay yolunu» seyrediyorlar. Sigara dumanları, çocuk viyaklamaları, poz yakalayabilmek için oradan oraya koşuşan foto muhabirleri... ilâh...

— Kültür değil, tarih değil, tekke değil, tasavvuf değil, sadece «turizm derneği»nin 26 yıldır yaptığı, Mevlâna ihtifalleri acaba bir gün gelir hakikî mihrakına oturur mu dersiniz? Yoksa!..

DEMOKRASİ PANAYIRI : TÜRKİYE

Bilen de bilmeyen de, kabul eden de etmeyen de, seven de sevmeyen de; hattâ tapan da tapmayan da demokrasiye kasideler döşüyor, o ehrâma taş taşıyor. Demokrasinin sıhhatinden, kurtarılmasından ve hakimiyetinden bahsediliyor. Nasıl, ne zaman, hangi yolla, nereden dilimize girdi, nâzım rolüne büründü ve bir milletin idaresinde taht kurdu; bunlar üzerinde hiç duran yok. Herşey üzerinde tartışılırken bunun üstündeki şallar ise bilâkis her gün katmerleştiriliyor.

Avrupalı onu bizden önce tattı. Ama bu tadış milyonların kanına mal oldu. Onun girdiği her ülke az çok aynı âkıbete uğradı. Hele medeniyeti ve tarihi ona tezâd teşkil eden ülkelerde; geçmiş inkâr ettirildi. Nedir bu başımıza «taç» ettiğimiz şey?... Bu «taç» yokken hayatımız yok, idâremiz, hukukumuz, insan münasebetlerimiz yok muydu? Demokrat değil miydik (?) Yoksa bugünlerimizi demokrasiye mi borçluyuz?

«Hususî imtiyazlara mâlik hiçbir ferd, hiçbir âile, hiçbir sınıf mevcûd olmaz. Bu şartları hâiz olan devletlere demokrasi derler ki, halk hükûmeti demektir.» Bu Ziyâ Gökalp'in demokrasi hakkındaki bir mütelaası. Yani genç Türkiye'nin muhibbi, ihtiyar devin düşmanının bir mütelaası. Zavallı Gökalp! Şaşkın Türk aydınının o günkü —hâlâ devam ediyor bu şaşkınlık— görüşünü ve hülyâsını nasıl da şahsında canlandırıyor. Bu ne biçim bir tezâddır ki, hem Türklere sınıf ve sınıf hâkimiyeti yoktur; yani böyle bir devir yaşamamışlardır denilir. Diğer taraftan da demokrasi sınıf hâkimiyeti tanımıyor o halde onu hemen ithâl edelim denilir. Ortada ne yara var ne de hastalık, böyleyken tedavi usulleri aranır. Bir taraftan ise islâm öncesi türk tarihine can atılır. Diriltirme cihetine gidilir. Demokrasiye ise âile ve ferd imtiyazı yoktur denilir. Denilir ama, Islâmdan evvelki (han, hakan) idarecilerin bir âile veya bir ferd olduğu gözden uzak tutulur. Düşler gerçek oldu. Ama rüyâdaki yorgunluğumuzu hâlâ telâfi edemedik.

Model, fikir ve tatbikât, ne kadar elâstiki şeyler. Tek şartla elâstiki : Bürokrasi için. Zaten bürokrasi için biçilmiş bir kaftan, bir panayır değil mi ki demokrasi. Bürokrasinin günahlarını meşrûlaştırdığı, âkidesi. Hattâ bir nev'i günah çıkartma metodu.

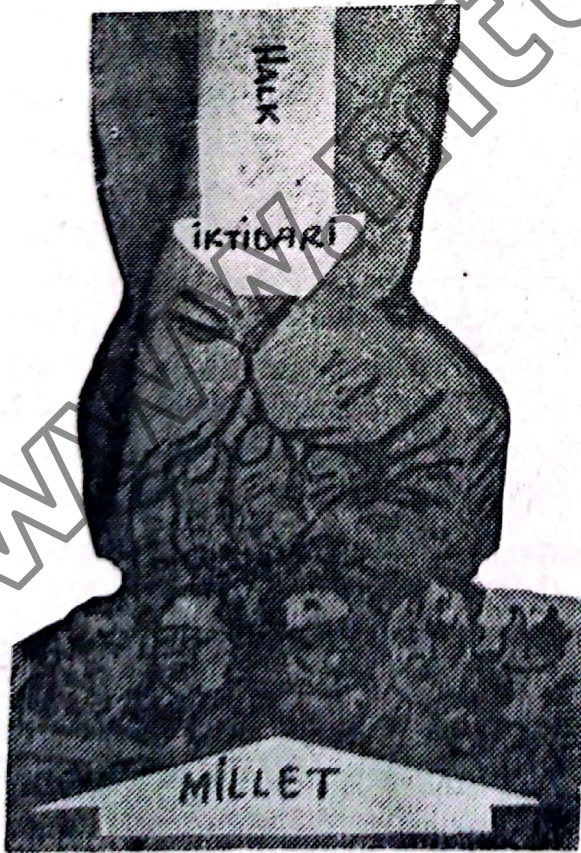
Uğruna şampanyalar patlatılır. Makam arabaları hususî zevkleri seyahatleri telâfi eder, ama hiçbir zaman hususî imtiyaz olmaz. İsrâfı harcamaları da mı millet adına yapıyor bürokrasi? Hz. Ömer, (R.A.)'na gelen bir ziyaretçisinin yanında hemen mumun birisini söndürür de diğerini yakar. Birincisi devletin mumudur. İkincisi şahsî malı. İkisinin de kullanıldığı yerler kat'iyetle ayrı. Hz. Ömer (R.A.)'ın bu davranışı da mı yoksa demokratik. O'na bu tavrı yaptıran hangi kuvvet ve hangi cebri me Toddur?

Democratie, Fransızcadan dilimize ithâl edilen bir kelime. Sistemin de beraberinde getiriyor. Kelime ve kavram olmaktan çıkıyor ve bir ide re şekli oluyor. Fransızlar ise diğer batılılar gibi kültür ve medeniyette ata olarak gördükleri Yunanlılardan alıyorlar. Şu gulampareliğin (oğlanlık), hırsızlığın ve tanrıların azgın boğa gibi kadın peşinde koştuğu Yunanlılardan aldılar. Batı'nın her hastalığı gibi bu da bünyemizde kolaylıkla yuvalandı. Ama bizim aydınlarımız Fransızlardan daha da hayrandılar Yunanlığa. Hasta, hayran ve şuuru uyuşmuş aydınların rüyasıydı; Olimpos Promete, Aristo, Solon... Defne dalı ve güvercin.

Zaafı olmayan bir faziletti artık demokrasi. Neden tatbikata geçmiyordu? Bilen de bilmeyen de aynı rey kullanacaktı. Halbuki Kur'an Kerim : «Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Süre : 39 (Zümer) /3 diyordu. «Kırk dokuz akıllıyı ellibir deli pekâlâ mağlûp edebilirdi.»

Demokrasi sayesinde; İmam Âzam, İmam-ı Gazalî Mevlâna ile bir hukuk çömezi fikirde duyuştaki reyde eşitleşiyordu. Roman halkında bir gazete okuyucusu, bir me nekkid ve bir roman yazarı tartışma rey kullanabileceklerdi.

Demokrasi, «Halk hükümetin hâkim olduğu hükümet şeklinde günümüze kadar tarif ve ta'lim ettirile gelmiştir. Millet yoksa millet - hükümet tezdâki hâkim? Bütünleştiremeyen bürokratik silâh! Millet müslüman, hükümet ise lâik. Ne zaman hükümetin müesseseleri milletin diniyle imânıyla ve hayat görüşüyle imtiaz edebildi?

ALTI

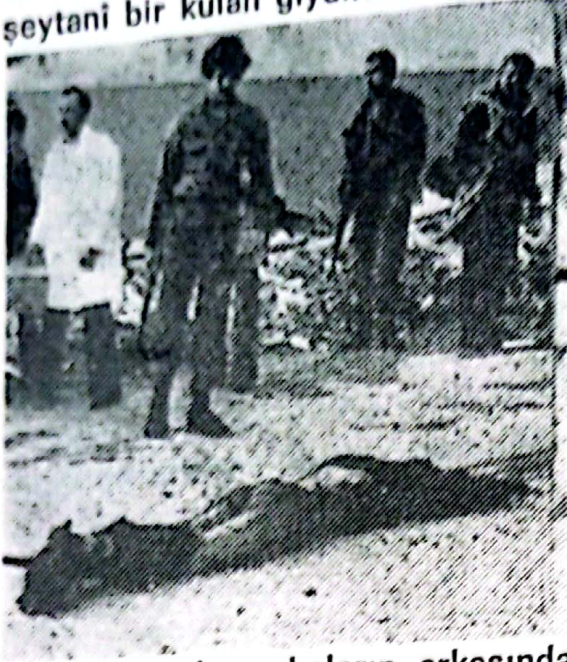
Her şeyde olduğu gibi bunda da bir sağ-sol durumu zuhur etti. Demokratik sağ, «Demokratik sol» Bu demektir ki, hâkim olan kendine göre uygulayacak. Sosyalist enternasyonal da bir demokratik kuruluş oluyor. Hatta buna girmek demokrasinin geleceğini teminat altına almak oluyor. Eğer demokrasi varsa ve varlığını neyle devam ettiriyorsanız ona sahip çıkın! Birşey ya vardır, yada yoktur. Ama bu şâibeli davranışlar ve metod aramalar demokrasinin ömrünü tüketiyor. Şimdiye kadar yapılan uygulamalar gösteriyor ki, demokrasi hâkim görüşlerin sadece bir paranası ve silâhı. Bizim ise demokrasi karşısında tavrımız Hz. Ömer (R.A.)'in tavrı gibi, açık ve kesin olmalı, yani kendi kendimizi ifade edip ısrat ve düşüncelerimizi sergilemeliyiz.

DEVİRİM ŞEHİDİ!

«Din-i islâmı müdafaa, hudûd-ı islâmiyeyi muhafaza için ada-yı din ile yapılan cihatta bir mü'minin zulmen öldürülmesi», «Din-i Hakk uğrun-da ve ilâ-yı Kelimetullah yolunda fedâ-yı cân edip şehid olma» lügâtlerimiz böyle tarif ediyorlar; Şehadeti, şehidliği ve şehidi. Asırlarca bir ümmetin kalbi bu arzuyla kuruluyor. Beşaretlerin en büyüğü olarak bayraklaşıyor: Şehidlik. İnsanlığın, dünya görüşlerinin hâfızası lügâtler, böyle tesbitte bulunurken, Kur'ân-ı Kerîm: «Allah'a ve Peygamber'e itaat edenler, işte bunlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, siddiklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle beraberdirler. Bunlarsa ne güzel birer arkadaş! En-Nisa (4)/69» Şehidleri, peygamberlerle, siddiklarla ve iyi kimselerle birlikte zikrederken, bunları güzel birer arkadaş olarak da vasıflandırır. Şehadeti intac edecek olan cihad fiilinde bulunan şehid namzetleri mücahidlere maddî ve manevî ihsan ve yardımda bulunulması emredilir. (El-Bakara (2)/195) Ayrıca yine cihad fiili Kur'ân-ı Kerîm'de (95) âyetle tescil edilir. Hadis-i Şerîflerle şehadet özlemi takdis edilir: «Mahşerle de en şerefli yürüyüşün şehidlerin yürüyüşü» olacağı müjdelendir. Şehadet fikri inananların gayesinde ümid ışığı olarak parıldar. Asırlarca...

Şüpheli ve materyalist bir şâir bile; «Din şehid ister âsümân kurban» diyerek şehidliğin ancak dinle olabileceğini kesinlikle ifade eder. Der âmmâ, Gökalp ve filmizleri «Fikret'in peygamberliği bu eserle bizi ümmet medeniyetinden kurtardı» derler. «Ümmet medeniyeti»ni sarsan-

lar şehidliğin açık ve kesin ifadesini bozanlar. Lügâtlerine sokuşturdular. rı zeyl ile şehidin ufkunu değiştirir, üzerindeki ilâhî hükme abdi, hatta seyteni bir külâh giydirebilirler.

olsa? Bütün bu çabaların arkasında, paravananın arkasında, ayağını zeminde sağlamlaştırmak isteyenlerin abus suratları belirmiyor mu ki? Ya kimlerin buna maşa olduğu bilinmiyor mu sanki?

Şecere-i asliyesi, yani kimden doğduğu ve nasıl doğduğu belli olmayan nesebi gayrisahih : «Devrim şehidi (!)» tâbiri herhalde devrimle birlikte doğmaya başladı. Bundan sonra günlük hayatımızı bu tâbir tanzim etmeye başladı. Ne ucuz şehidlik! Ne ucuz kahramanlık! Ne ucuz şöhrat! Ali, kerim, kübilây, turan, ihsan, battal adları ne olursa olsun! İnsanlık nasıl mecbûr edilir bunlara tazime, tapmağa ve bunların destanlarını dilemeğe, ezberlemeğe! Hattâ hâfızalar, kulaklar bunlarda nasıl işgal edilebilir! Şehidler ölmediğine göre, neden bizi hâlâ ölümler idâre ediyor?

«Ümmet medeniyeti»nin cihâna hükmettiği asırlarda, şehid nâmzedleri kâinatta bir kendisini bir de küffârı tanıyorlardı. Hasmını, yani küffârı tanıyorlardı. Ölçüleri katıksızdı. Süt gibi. Tepeden bakıyorlardı küffâra. Saflarına, dillerine, lügâtlarına sızamıyordu rakibleri. Kendilerini destanlaştırmıyorlardı. Çünkü ihtiyaçları yoktu. Şehidlik kapısı açıktı. Karanlık ve kirlî değildi. Her haliyle tabîi idi.

Sun'î destanlarla, insanlarla ve tarihle nasıl bir nesil hiçliğe, yalana ve fikirsizliğe hapsedilebilir. Hesap soruyoruz : Kur'ân'ın ve Hadislerin tesbit ettiği şehidlik müessesesine dayanarak.

Milî Gençlik

**Mehmed
Âkif'i
Anmak**

Cemaleddin TAYLA

Aşımın nesli olabilmek ve ölümsüz bir âbideyi dikebilmek payından nasibini almakla şerefyab olan millî ruh ve heyecanın yegâne temsilcisi, şerefli gençlik, aziz misâfirler.

Geceler tertiplenir, merasimler düzenlenir, törenler ihdas edilir, kimi ölüyü kahir için, kimi diriyi gömmek, kimi putçuluğu zirveleştirmek, kimi si de alışılmış bir hüviyetin tekerrürünü gerçekleştirmek için...

DOKUZ

Oysa bizler, apayrı bir nizamın müstesna bir gecenin te'siri ile dikkatli iksirlerine ramolmanın ve onları kalplere sindirmenin azametini müdrikçe O'nu yaşıyoruz.

Evet hiçbir menfaat'in, kibrin ve gururun, hiçbir haset'in ve nefretin halet-i ruhiyyesinde yaşama imkânını bulamayışı ile kaplarda taht kurmuş merhum M. Âkif Ersoy'un vefatının 40. yıl dönümünü idrak ederek rahmetini nu şad ediyoruz. Böyle bir gecede M. Âkif'in şahsında bir şeyler söylemek için mevcûtları tekrardan öte harici âleme gözetmemiz kabil değildir. Zira, Âkif'i anlamak ve ondan bahsetmek için O'nun ruhî derinliğine inmek manevî havasını teneffüs etmek ve tamamiyle, iç dünyasından mesul olmak takdim etmek gerektir.

M. Âkif'in iliklerine işleyen imâni, kanına karışan heyecanı, beyne nüfuz eden milli şuuru ve topyekûn şahsiyyetini ihata eden hayat görüşü ile geride bıraktığı izleri, kalplerdeki silinmezliği dimağlardaki eskime liği, tarihteki solmazlığı ve mazide derinliği tescil etmiyor mu?

Bir taraftan, ilâhî noktasından manevî dünyasına uzanan aşkın bir heyecanının tablosu, öbür taraftan hayatına açılan dünyasından darı b kaya intikaline kadar çizgi, çizgi, nokta, nokta, onu yoğuran çile âlemi hangi tarihin sayfaları hifzedebilir ki?

O'nun ilk kıvılcımı ruhunda patlamış ilk ezikliği ve sızısı kalbine nüvelenmişti. O'nun için, doğu-batı, güney-kuzey mefhumları yoktu. Top yekûn bir Nizam-ı Âlem ve beşeriyet onun hislerine karışan, dâvasına y olan ayrı bir dünyası vardı.

Şunu belirtmek isteriz; Âkif'i sadece senenin muayyen günlerini hatırlama durumuyla karşı karşıya değiliz. O her zaman, içimizi fethet hislerimize, düşüncelerimize, metodumuza karışan' bir şahsiyet olarak k dı ve öyle kalacaktır. Ama bizler hiçbir zaman Âkif'in maddî şahsiyet putlaştırmak gafillğinde değiliz. Cüretlerimiz, O'nun manevî dünyasını i ta eden manzumeler bütününü nokta nokta hifzetmek, yaşayışımız ve t let-i ruhiyyemizle onu ifşa etmekten başka birşey değildir. Bunu yapm menin şerefidir ki; böyle bir vazifeye memuriyetle taltif ediliyoruz. Ga miz M. Âkif'i anmış olmak için «anmak» değildir.

Efkâr-ı umumiye duysun, utanmamak için birkaç kelime ile Âkif ruhunu şad etmek isteyenler iyi bilsinler, Âkif hiç kimsenin iltifat muhtaç değildir.

Eğer O'nun ebedî ve fikrî yapısından, düşünce ve görüş dünyasından müstefid olmak istiyorsan, eğer böyle bir dünyanın havasını teneffüs etmek istiyorsan her şeyinle, topyekûn hayat nizamıyla onu yaşamağa, ki di nefsinde bunu tatbik etmeğe çalış.

Bu matlûbun idrak'ı ile M. Âkif merhuma Allahtan rahmet niyaz e riz.

ON

M. AKIF'TE AİLE ANLAYIŞI

Kendi Babası Ve Çocukluğu

M. Ertuğrul Düzdağ

Mehmet Akif bey, birinci Safahat'ın ilk şiiri olan «Fatih Câmii»nde, babasını ve çocukluğunu hatırlıyor.

Böylece Safahat'ta ilk anlatılan bir câmi olduğu gibi, ilk rastladığımız aile de, namaz kılan bir baba ile camiye götürdüğü çocuklarıdır.

- ★ Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir : «Bu gece,
Sizinle camie gitsek çocuklar erkence,
Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;
Meramınız yaramazlıksa işte ev, oturun!»
Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi,
Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi,
Dalar giderdi. Ben artık kalınca âzâde,
Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde! (S. 8)

ONBİR

Çocuk Ve Yıkılan Vatan

Safahat'ın yedinci kitabı «Gölgeler»de «Sanatkâr» adlı şiirde ise bize acı bir zâdi göstermektedir: Aile yuvasındaki mesut çocukluk günleri ve aynı anda çocuk idrâk edemediği dış âlemde devletin çökmekte oluşu...

Çocuk, evinin dışındaki hâdiselere muttali olduğu zaman dehşete düşmekte. Şiirin kahramanı olan «Sanatkâr», şöyle diyor:

- ★ Çocukluğumda, evet, bahtiyar idim cidden,
Karâm-i âllenin farkı yoktu cennetten.
Eşikten atladığım gün değişti, lâkin cev;
Kuşattı parçalanın Şark'ı bir duman, bir alev.
Durur mu, almış ateş hânümânı bir kere?
Bütün mefâhiri târihimin serildi yere;
Harâbe kalmadı hattâ o şanlı mâziden!
Meğer, bu haybetin altında kıvranıken ben,
Kopar kopar da gidermiş o lime lime diyar!
Dönünce arkama baktım: ne yer durur, ne de yâr,
Yabancı ellere geçmiş, birer birer, hepsi;
Kalan şu kubbeden, hâsır bir ümmetin ye'si! (S. 514)

Adam Veya Paşa

Birinci Safahat'ın sonlarında ise acı bir nükte ile karşılaşırız. Babalar: «Oğul adam olsun» derken, anneler: «Paşa olmasını» istiyorlar. Halbuki bu iki arzu birbir zıttır. Ve arada çocuklar hiç birşey olamamaktadırlar.

Parçanın adı da «Hurrân-ı mübîn»dir:

- ★ Başlattığı gün mektebe, duydum ki, diyordu,
Bâhmetli babam: Âdem olur oğlum ilerde.»
Annemse, oturmuş, paşalıklar kuruyordu...
Âdemliği geçtik! Paşalık olsun o nerde?
Amâli tezâd üzre giderken ebeveynin,
Hep böyle harâbolmada etfâl ara yerde! (S. 135)

Çocukları

Mehmet Âkif Bey kendi çocuklarından üç yerde bahseder;

Biri, birinci Safahat'taki «Küfe» şiirinde kısaca:

- ★ Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz;
Geçende Fatih'e çıktık ikindi üstü biraz,
Kömürcüler kapısından girince biz, develer
Kızın merakını celbetti, daima da eder. (S. 26)

İkincisi, yine birinci Safahat'taki «Bebek -yahut- Hakk-ı Karar» adlı şiirdedir. Bu şiir, kızları Cemile ile Feride'ye aldığı birer bebek üzerine kurulmuştur:

- ★ Bizim Cemile, Feride'yle bir sabah gelerek,
«Unutma bey baba, akşam bîrer hotozlu bebek,
Getir, kuzum...» dediler. Ben de kızların keyfi
Kırılmasın diye reddetmedim bu teklifi,
Kiraz dudaklı, üzüm gözlü, inci dişli, iki
Edâlı yosma getirdim. Aman o akşamki
Sevinme hâlini bir görmeliydi yavrularım! (S. 148)

Üçüncü olarak da, altıncı kitap «Asım» da oğlu Emin'in adı geçmektedir.

ONİKİ

Yeğeni ve Zevcesi

Âilesi efrâdından, dört yaşında iken ölen yeğeni (hemşiresinin kızı) Selma için yazdığı şiir, birinci Safahat'tadır. (S. 56)

Zevcesinden ise sadece bir yerde bahseder. Son Safahat'ta «Hayat arkadaşım» başlıklı bir kıt'ada:

- ★ Seni bir nûra çıkarsam, diye, koştum durdum,
Ey, bütün dalgah ömrümdö, hayat arkadaşım!
Dağ mıdır, karşı gelen, taş mı, hep aşım, lâkin,
Buruşuk aluma çarpan bu sefer kendi taşım! S. 509)

Âile Hayatı ve Saadeti

Mehmet Âkif Bey'in, «âile hayatı» ve «âile saadeti» hakkındaki düşüncelerini, birinci Safahat'taki «Mahalle Kahvesi» adlı şiirinde buluyoruz.

«Mahalle Kahvesi» çeşitli mesele ve dertlerimizin ele alındığı uzun bir şiirdir.

«Mahalle kahvelerinin tembellek yuvası olduğu, milletin buralarda ölmeden gördüğü ve bu miskinlik yüzünden memleketin düştüğü felâketler» anlatılır.

Âkif Bey merhum, böyle yerlerde oturup vakit geçirenlere «âile hayatı»nı hatırlatmakta ve güzelliklerini övmektedir:

«Âile hayatı, dünyanın en safâlı hayatıdır. Bütün gün, bir kazanç için çalışır, akşam evinde şeref ve izzetinle oturursun. Bütün âile efrâdın senin etrafını sararlar, bin bir cennet sarayı olur, karın can yoldaşın, çocukların canın ve anan baban sana şükürdür...»

- ★ Hayât-ı âile dünyâda en safâlı hayat,
Fakat o âlemi bizler tanır mıyız? Heyhât!
Sabahleyin dolaşıp bir kazanca hizmetle;
Evinde akşam otursan kemâl-i izzetle;
Karın, çocukların, annen, baban, kimin varsa,
Dolaşsalar; seni kat kat bu hâleler sarsa;
Sarây-ı cenneti yurdunda görsen olmaz mı?
İçinde his taşıyan kalb için bu zevk az mı?
Karın nedime-i rûhun; çocukların rûhun;
Anan, baban birer âgûş-u ilticâ-yı masûn. (S. 119)

Kırlangıçlar

«Mahalle Kahvesi»nin sonunda ise, bu dumanlı, pis ve gürültülü yerde hayatları tüketenleri, bir çift kırlangıça ayıplatar:

- ★ Tavanın pervazı altındaki toprak yuvadan,
Bakıyor bunlara yan yan, iki çift ince nazar:
«Ya sizin bir yuvarınız yok mu?» diyor anlaşılan,
Dişi erkek çalışan yavrulu kırlangıçlar... (S. 125)

Nasıl Bir Âile

İnsanların hayatta karşılaştıkları en çetin meselenin, «mesut bir yuva» kurabilmek olduğu mâlumdur.

Mehmet Âkif Bey'in gösterdiği bu «Safalı âile hayatı»nı acaba nasıl elde edebiliriz?

Yuvarımızı hangi usûle, kâideye göre kurarsak bu saâdete nâil olabiliriz?
Âkif Bey merhum, bu husustaki düşüncesini, şiirlerinden önce, bir kitap ile belirtmiştir.

«Müslüman Kadını» adını taşıyan bu eseri Mısırlı yazarlardan Ferid Veedî'nin tercüme etmişti. Kitap önce tefrika edilmiştir. Birkaç sene önce de yeni harflerle yazılmıştır.

Bütün yazı ve şiirlerinden şu neticeyi çıkarıyoruz ki, Âkif Bey'in düşüncesinde mesud âile, İslâmî esaslara göre kurulmuş bir âiledir.

Erkek, çalışkan, müstakim ve merhametli, aynı zamanda da allenin hâkimi ve idarecisi; kadın, erkeğinin en yakın desteği ve sevgilisi... Hayâli ve örtülü. Ve bütün âile üyeleri temiz, iyi ve doğru insanlardır.

Bu esaslara uymayanları Âkif Bey şiddetle tenkit eder.

Şeriat ve Kadın

«Köse İmam», karısına eziyet eden, hem de «Şeriatın izni var» diye boğazına kalkan, bir zalim herifi şöyle azarlar:

★ Hani servet? Hani sıhhat? Ne ararsan mefkûd,
Tamtakır bir kese var ortada, bir sıksa vücûd!
Sen dua et ki «şeriat» demiyor: evde karın!
Yoksa, boynunda bugün zoreca gezerdin yuların!
Karı iş görmeyecek; varsa piçin bakmıyacak;
Çamaşır, tahta, yemek nerde? Ateş yakmıyacak.
Bunların hepsini yapmak sana ait «şer'an!»
Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir süt anan! (S. 129)

Bu parçadan, Şeriat'ın kadınlara tanıdığı hakları da öğrenmiş oluyoruz. Fakat müslüman kadınlar, kocalarının onlara bu imkânları temine kudretleri olmadığını gerek haklarından vazgeçmektedirler. Şu halde zevcelerimize ayrıca borçlanıyoruz, mektir.

İslâm Âilesi Yıkılırsa

Milletimizin bin yıldır yaşadığı bu İslâmî âileyi batıcılık veya dinsizlik adına mayaya kalkanlar vardır. Mehmet Âkif Bey bunlara şiddetle çatar:

«Biz gâyesiz bir fikir ile her şeyi yıktık. Yıkılmayan bir âile kaldı... Yıkılmayan müesseseleri, sebat edip ciddi çalışırsak, tâmir edebiliriz. Fakat, Allah korusun, (âile) yıkılırsa, katiyen bir daha düzeltilemez. «Düzeltilir» diyenin «hayvan kadar iyi yoktur.» Ve bu inkılâbı isteyen eline de sonunda kötü bir sıfattan başka bir şey geçmez.»

Mânâsını verdiğimiz şiir, üçüncü Safahat'tadır.

Aslı da şöyle:

★ Biz ki her mevcûdu yıktık, gâyesiz bir fikr ile,
Yıkmadık bir şey bıraktık... Sâde bir şey: âile.
Hangi bir bünyânı mahvettik de ıslâh eyledik?
İşte vîran memleket! Her yer delik, her yer deşik!
Bunların ta'mîri kaabil... Olsa ciddiyet, sebat;
Lâkin, Allah etmesin, bir düşse şâyet, âilat,
En kavî kollarla hattâ kalkamaz imkânı yok.
Kim ki kalkar der, onun hayvan kadar iz'ânı yok...
«Âilî bir inkılâb olsun!» diyen me'yûs olur,
Çünkü «çıplak» inkılâbatın rezâlettir sonu...
Ey deni kundakçılar, biz sizde çok gördük onu! (S. 225)

Mehmet Akif Haksız mı

Bugün etrafımıza bakarsak, Âkif Bey'in şiddetinde hiç de haksız olmadığını, hattâ içinde bulunduğumuz hâle göre pek hafif bile kaldığını görürüz.

Acaba Âkif Bey merhum, bugünkü, yayınları, filimleri, «insan dışileri»nin kıyafetlerini görseydi ne yapardı? Ya bu hallere karşı «müslümân»ların lâkaydisini neye yorardı? Hele «âilecek» televizyonda «sarmaş dolaş filimleri» seyreden «dindaar» âilelere kimbilir ne derdi!

Fakat çok şükür ki, o bunları görmedi.

Yalnız «deyyus» sıfatına lâyük gördüğü o zamanın «sosyete»sini Fikret'e verdiği cevapta şöyle teşhir etti. O günün züppesinin ağzından :

- ★ Ne istesen yapamazsın : elin kolun bağlı.
- «Taassubun rolü hâlâ ne müdhiş anlamalı!
- «Mahalle halkı evimden, gelir, yabancı koğar...
- «Evet, hayât-ı husûsiyyemin de kâhyası var!
- «Karım dekolte çıkarmış gelenlerin yanına...
- «Peki, nedir dokunan bunda komşunun kanına?
- «O pembe göğsü verirken tabîtin keremî,
- «Aceb ne fikr ile vermişfi, gizlesin diye mi?»

Aydınlar!

Fen tahsil etsinler de, döndüklerinde memlekete faydalı olsunlar diye Avrupa'ya gönderilen gençler vardır.

Bunlar gitmiş ve dönmüşlerdir. Fakat :

- ★ Hâli ıslah edecekler, diyerek kaç senedir,
- Bekleyip durduğumuz züppelerin tavrı nedir?
- Geldi bir tânesi akşam, hezeyanlar kustu!
- Dövüyordum, bereket versin, edepsiz sustu.
- Bir selâmet yolu varmış... Oda neymiş? Mutlak,
- Dini kökten kazımak. Sonra, evet Rus'laşmak!
- O zaman iş bitecekmiş... O zaman kızlarımız
- Şu tutundukları gayet kaba, pek mânâsız,
- Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden,
- Analık ilmini tahsil edecekmiş... Zâten,
- Müslümanlar o sebepten bu sefâlette imiş :
- Ki kadın «sosyete» bilmezmiş, esârette imiş!..
- Din için, millet için iş görececek alçağa bak;
- Dini pâmâl edecek, milleti Rus'laştıracak!
-
- Kızımın iffeti batmakta rezîlin gözüne...
- Acırım tükürüğe billâhi, tükürsem yüzüne.
- Demiş olsaydı eğer : «Kızlara mektep lâzım...
- Şu kadar vermelisin» kahrolayım kaçmazdım,
- Elverir sardığımız bunları halkın başına... (S. 166)

Âile Faciaları

Safahat'ta, fakirlik, ölüm veya ahlâk za'afı yüzünden ortaya çıkmış, bâzı âile fâcialarına rastlıyoruz.

Mehmet Âkif Bey, bu faciaların hikâyesini, hâli anlatmak, okuyanlara merhamet ve ibret telkin etmek için yazmıştır.

Hasta

«Hasta» da, veremli bir çocuk, bulunduğu yatılı mektepten uzaklaştırılmakta
Çocuk öleceğini bilir...

Fakat fâcia bu kadarla bitmiyor. Çünkü çocuğun bir kardeşi vardır ve sefâle
kurtulmak için, bunun tahsilini bitirmesini beklemektedir.

- ★ Anam ölmüş, babamın bilmiyorum hiç yüzünü;
Kardeşim var, o da lâkin bana dikmiş gözüünü;
Sanki âtideki mevâhım refâhım giderek,
Onu çalkandığı husranlar içinden çekecek!
Kardeşim! Kurduğun âmâli devirmekte ölüm;
Beni göm hufre-i nisyâna, ben artık öldüm! (S. 13)

Küfe

«Küfe» de, ölen hamalın çocuğu, babasının küfesi ile çalışıp ailesine bakmak
rundadır. Halbuki okumak istiyordu. Annesine acı acı târizde bulunur:

- ★ Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni! (S. 25)
- Ama anne ne yapsın. Onun acısı iki kattır:
- ★ Onunla besliyeceksin ananla kardeşini,
Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?

Meyhane

«Meyhane»de gördüğümüz, belki, bu faciaların en acıklısıdır.
O meyhane ki:

- ★ Hurûşan bād-i süfliyyet derûnundan, kenârından;
Girizân ruh-u ulviyyet harîminden, civârından.
Çıkar bin nâle nevmîd hâk-i ra'sedârından,
Her bin zulmet-i makber fezâ-yı şeb-nisârından. (S. 38)

Ve o meyhane de:

- ★ Sönüp gitmiş ocaklar yükselir gûyâ gubârından!
Giren bir kerre nâdimdir hayât-ı müsteârından;
Çıkan âvâredir artık cihânın kâr ü bârından. (S. 38)

Evine bakmayan sefil sarhoşun karısı, hizmetçilik ederek çocukları büyütmede
Bir gece, çocuklarının ısrarı ile, komşusu yanında olarak meyhaneye gelir.

Zavallı kadın, gözünde teessür yaşları ve yüzünde «utanç kırmızılığı» ile içeri gire

- ★ Dikildi ağzına baktım, açık duran kapının,
Fener elinde bir erkek, yanında bir de kadın.
Beş on dakika süren bir düşünceden sonra,
Kadın da girdi o zulmet-sarâ-yi menfûra.
Gözünde ebr-i teessür, yüzünde hûn-i hicâb.
Vücûdu ra'se-i nâ-çâr-ı ye's içinde harâb. (S. 41)

Sarhoşun Kızı

Dertli kadının ağzından şu acıları öğreniriz:

- ★ Kızın yetişti, alan yok, nasıl olur ki? Soran,
«Şu sarhoşun kızı İffet değil mi? Vazgeç aman!»
Diyen kadınlara; «Pek doğru, pek» deyip gidiyor.
Bu söz zavallıyı bilsen ne türlü incitiyor! (S. 41)

Kadının artık kendisi için bir isteği kalmamıştır. Perişanlığı içinden kızına acır :
★ Benim güzel meleğim, hiç de tâh'in yokmuş.

Mezarlık

«Mezarlık» ta ise, şairle beraber, duyduğumuz bir Kur'an sesine yaklaşırız... Bu, vefat etmiş olan babasına okuyan bir çocuğun sesidir :

- ★ Gözüm, uzaktaki bir medfenin ayak ucuna,
Çöküp ziyaret eden, bir çocukla bir kadına,
İlşti. Sonra biraz yaklaşıncı, iyden iyi,
Tezâhür eyledi: baktım, çocuk «Tebârake-yi
Kemal-i vecc ile ezber tilâvet eylemede;
Yanında annesi gözyaşlarıyla dinlemede. (S. 48)

Kocakarı ile Ömer

«Kocakarı ile Ömer» şiiri sonu —tabii içinde Ömer olduğu için— iyiye bağlanan tek hikâyeyi anlatır :

Gece devriye gezen Hazret-i Ömer bir çadıra rastlar.

- ★ Ocak başında oturmuş bir ihtiyarca kadın.
«Açız Açız!» diye feryâd eden çocuklarının,
Karıştırıp duruyorken pişen nevâlesini;
Çıkardı yuttuğu yaşlarda çırpınan sesini :
—Durumdu yavrularım, işte şimdicek pişecek...
Fakat ne hâl ise bir türlü pişmiyordu yemek! (S. 95)

Yemek pişmez ve pişemez. Çünkü tencerede taş vardır.

Ömer birşeyler getirir. Ocağı yakar, yemeği pişirir.

- ★ Yemek sıcağı, fakat kim durup da bekliyecek?
Ömer, çocuklara bir bir yedirdi üfliyerek!
Kesildi haymede mâtem, uyandı rûh-u sürûr;
Çocuklar oynuyorlar, kadın ferîh ü fahûr. (S. 99)

Balkan Harbinde

98 Harbi mağlubiyetinden sonraki büyük muhâceretin bir benzeri de Balkan Harbi'nden sonra vuku bulmuştur.

Rumeli'deki müslümanlar öldürüldü ve tecâvüzlere mâruz kaldılar.

Bu facialar sırasında, ailelerin, kadın ve çocukların hâlini Âkif Bey şöyle çiziyor :

- ★ Karadağ haydudu, Sırp eşşeği, Bulgar yılanı,
Sonra Yûnân itî, çepeçevre kuşatsın vatanı,
.....
Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...
Kimsesiz âllelerde kimi gitsin bıçağa,
Kimi bin türlü fecâatle çekilsin kucağa,
Birinin ırzı heder, diğerinin hûnu helâl... (S. 205)

Daha önce, nüfus sayımı için bile, karısının kızının adını söylemeyen erkeklerin âileleri mahvolup gitmiştir. (S. 204)

Yine :

- ★ Dul kaldı kadınlar, babasız kaldı çocuklar,
Bir giryede bin âllenin mâtemi çağlar. (S. 214)

Muhadderât-ı İslâm

Yabancılar tarafından görülmenin ihtimâlinde bile ürken İslâm kızları, düşmanın eline düşmüştür. Evinden dışarı, başını bile çıkarmamış olan genç kızlar Rusya'ya götürülmektedir.

- ★ Değil ki mahremi olsun yabancı enzarın,
Bu ihtimâlî tasavvurdan ürken ebkârın,
Açılmadık yerli yok şimdî hepsi meydanda;
Ridâ-yı ismeti bir yanda, kendi bir yanda.
Harîminin eşliğinden uzanmamış başlar,
—Üzerlerinde muhâfız bölük bölük canavar—
Sürüklenip karakışlarda Varna sahiline,
Sefinelerle taşınmakta Rusya dâhilinde! (S. 347)

Cihad ve Âile

Safahat'ın çeşitli yerlerinde, «aile sevgisi»nin, din ve vatan sevgisi ile beraber zikredildiğini görüyoruz:

- ★ Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayat;
Hulâsa, aile hissiyle cümle hissiyyât;
Mukaddesâtı için çırpınan yürekte olur.
İçinde leş taşıyan sineden ne hayr umulur? (S. 282)

Allah yolunda yapılan cihad, vatani, milleti ve âileyi de içine alan bir mukadder gâyedir.

Müslüman baba, çok sevdiği yavrusunu, gözünü kırpmadan bu savağa gönderir. Asım'ın babası konuşuyor:

- ★ Ne zaman «Gitle!» «Koş!» diyerek gönderdim;
Gönderirken de «gider bir daha gelmez» derdim;
Unutulmuş gibi artık bırakırdım peşini;
Avuturdum, oturur evde kalan kardeşini.
Hâniümanlar çöküyor, zelzele yalnız bana mı?
Ortalık can çekişirken açamam ben yarımı,
Kaplamaş yurdumun âfâkını, mâdem şühedâ...
Varsun olsun kalanın uğruna Asım da fedâ.
«Hem gazâ, hem de şehâdet, ne saadet bu» derim;
Çiğirim yansa da söndürmek için azmederim. (S. 437)

Konuşmamızı, âilesini bırakarak böyle bir cihâda koşan müslüman erkeğin tasvili ile bitirelim: (1)

- ★ Artık gidiyor: Hakk'a varan bir yolu tutmuş,
Allah'a bakan gözleri dünyayı unutmuş.
Cûş eyliyedursun geriden nevha-i husran...
Yâdında onun şimdî ne mâtem, ne de hicran!
Yâdında değil lânesinin hüzn-ü elîmi;
Yâdında değil yavrusunun tavr-ı yetimi;
Yâdında değil doğduğu, ter döktüğü toprak,
Yâdında kalan hâtıra bir şey, o da ancak:
Gökten ona «yüksele» diyen ecdâd-ı şehidi. (S. 302)

www.mttb.com.tr

ESERLERİ İÇERİSİNDE M. AKİF

Adil Kasım YAPICI

M. Akif çok yönlü ve büyük bir insan! O, zaman zaman bir mücahid, cemiyetteki hastalıkları teşhis eden bir doktor, bir terbiyeci, bir hatip, bir vaiz olarak görünmektedir. Ama ne yapmış ise bütün gücünü kalbindeki saf ve berrâk îmanından almıştır. Eserlerini de bu mecra'da veren M. Akif, kalemi kuvvetli bir şairdi.

ONDOKUZ

Atıl... Fezayı dolaş, âsiüman'a çık, yere in;
Lisan-ı gaybım olan beyinat-ı hikmetimin,
Vücut-u inleyen âheng-i yek-meâlini duy!
Düşünme, haydi şu âhengi sermediyete uy:
«Bekayı hak tanıyan, sa'yi bir vazife bilir;
Çalış, çalış ki, beka, sây olursa hak edilir.»

5. **Kitap Hatıralar:** Gezi intibalarıdır. Buna batı ve doğuya bakış da diyebiliriz. Bu kitapta yer alan «Necid Çöllerinden Medine'ye» şiiri M. Akif'in en güçlü şiirlerinden biridir. Çölü bütün yıkıcılığıyla şiirine sokmuş, ufak bir kaydırmayla tabiat serabını sosyal seraba çevirmiştir. Ve şöyle devam eder:

«Müslümanlık nerde! Bizden geçmiş insanlık bile...
Âdem aldatmaksı maksat, aldanın yok, nafile!
Kaç hakiki müslüman gördümse, hep makberdedir;
Müslümanlık, bilmem amma, galiba göklerde;
İstemem, dursun o pâyansız mefahir bir yana...
Gösterin ecdada az çok benzeyen bir kan bana!

diyerek, durum muhasebesi yapmaktadır.

6. **Kitap Asım:**

«Asımın nesli diyordum ya... Nesilmiş gerçek;
İşte çiğnetmedi nâmusunu, çiğnetmeyecek,
Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar,
O, rükû olmasa, dünyada eğilmez başlar,
Vurulup tertemiz ahından uzanmış yatıyor;
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!»

M. Akif'in alkışladığı Asım nesli, savaş içinde birden bire inanılmaz kahramanlıklar gösteren nesil ile, sulh içinde de aynı başarı, üstünlük ve fazileti gösterecek geleceğin Altın nesli, dinine, örfüne, tarihine bağlı vatani için ölmeyi su içmeye benzeten neslin arzusu oluyor Asım. Şimdiye dek kalemini Cemiyeti hırpalamak için kullanan Akif, burada Asım'ın neslini anlatırken ona övgü yazmış, kalemini övgüye tahsis etmiştir.

7. **Kitap Gölgele:** Bu bölümde Anadolu'nun kurtuluşundan duyduğu sevinci anlatan, umut ve iman dolu şiirlerinin yanında artık öteye bakış şiirlerinde yer alır. Hicran, Gece, Secde gibi şiirleri şairin ebedilik içinde kendini unutma denemeleridir. Metafizik dünyaya doğru bir yakınlaşma hissedilir:

Karanlıklar, ışıklar, gölgeler sussun ki, Allah'ım,
Bütün dünyayı inletsin benim secdem, benim ahım.
Gel ey dünyaların Mevlâsı, ey Leylâ-yı viedanım,
Senin yâd olduğum sinende olsun, varsa, pâyânım!

Bu şiirlerinin yanında «Bülbül» de yer alır. Bülbül'ü Yunanlılar Bursa'yı işgal edip, Yunan Sürüsünün başındaki kumandanın Orhan Gazi'nin türbesine tekmeyle vurarak «Kalkta milletini kurtar!» diye küstahca hakaretini duyan Akif, sızılarının dergâhı olan Taceddin dergâhında yazar.

«Çökük bir kubbe kalsın mabedinden Yıldırım Hânın;
Şaneatlerle çiğnensin Muazzam kabri O, hânın!
Yıkılmış hanümanlar, yerde işkenceyle kıvransın;
Serilmiş gövdeler binlerce, yüzbinlerce doğransın!

Dolaşsın, sonra, islâmın haremğâhında nâmahrem...
Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil! MATEM...
Mehmetçiğin, Yunan sürülerini denize döktüğünü gören M. Akif bu zafer ka-
büyük ve mânâlı mısralarını yazarak Mehmetçiğe armağan etti.
Korkma!... sönmez bu şafaklarda yüzen alsancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten enson ocak!..
diyordu...

Safahat hakkında sözümüzü M. Akif'in kendi mısralarıyla sona erdirelim.

«Arkanda kalırsan beni rahmetle Anarsın,

Derdim, sana baktıkça, â biçâre kitabım.

Kim derdi ki: Sen çok de, senin arkanda kalsın,

Uğrunda harab eylediğin ömrü harabım?»

Mehmet Akif'in nesirleride vardır. Bu yazılarını Sırat-ı Müstakim ve Sebülürreşad'da yayınlamıştır. Sırat-ı müstakim, düşünce dergisiydi ve fikirde en doğru ol-
nu, «doğru yol»u gösteriyordu; Sebülürreşad ise, Allah uğruna can verenlerin, ka-
larını sebil edenlerin dili ve destanıydı.

Bunlar dinî ve ebedî yazılarının yanında sanat görüşünü de ihtiva ediyordu. S
bilürreşad'ın ilk sayısına koyduğu yazısında edebiyat hakkındaki fikrini şöyle be-
tiyor:

«Elverişli bulduğumuz her mevzuda yazacağız. Hele içtimâî dertlerimizi dâ-
mekten, yaralarımızı açık göstermekten hiç çekinmeyeceğiz. Bundan maksadım millî
ti ele düşmana maskara etmek değil, maskarahlıklarımızı maskara etmektir.

Evet memleketin akli başında olan evlâdı, bize yan bakmazda, yardım ede-
olursan neden Osmanlıların millî, hakikî, insanî bir edebiyatı meydana gelmiş ol-
sun.» der.

Nesirde de başarılı olduğu halde O. nesri için şöyle der:

«Nesrimde rekâbet olmasaydı,

Evvelce gözümde dolmasaydı,

Hiç nazma tenezzül eyilemezdim,

Bir sadece beyt söylemezdim...»

diyerek nesir dilinin bozuk olduğunu söyleyerek hep manzum yazmasını buna bağ-
maktadır.

Mehmet Akif'in ehemmiyetli tercümeleri de vardır. Kur'ân-ı Kerim tercüme-
böyledir. Diyanet İşleri Bakanlığı M. Akif'e Kur'ân-ı Kerim'i Türkçeye tercüme gi-
revini zorla verir. Akif «yapamam-başaramam» diyordu. Ama o güzel Türkçesiyle on-
dan daha iyi yapacak yoktu. Uzun süren çalışmalar sonunda Akif, hazırladığı eserini
bir kısmını Mısır dönüşü İstanbul'da bir müderris dostuna bıraktı ve vasiyetinde su-
nu yazdı; «Eğer dönerse tercümeyi gözden geçirecek, dönmezse eser yakılacak.» N
yazık ki dönmedi ve eserde yakıldı. Bu hususta bir dostu Üstad niçin tercümeyi ta-
manlamadın diye sorunca, «İnsan Kur'ân'ı tercümeğe cesaret etmesi için ya çok cah-
olması lâzım yada çok âlim.» diye cevap vermişti.

... Ve Akif bütün yönleriyle, milletin malı olmuş, Ruhlar'a kök salmıştır. Akif'i
ruh'u dirilmiş ve genç nesle sinmiştir.

Not: Cemaleddin Tayla, M. Ertuğrul Düzdağ ve Kasım Yapıcı'nın yazılan
1 Ocak 1977 akşamı M.T.T.B. salonunda düzenlenen Âkif'i anma gecesi-
deki konuşmalarıdır.

**1976 dan 1977 ye
girerken**

Ahvali umumiye-
miz ve...

1397. Hicri yılı münasebetiyle :

ŞEKİL VE MANA OLARAK HİCRET-İ MUHAMMEDİ VE Hicri Takvim

Mehmed Hüsrev SUBA

Zifiri bir iman ve i'tikad buhranı içinde kıvranan, heykel-putlardan timdad eden, kendi elleriyle yaptıkları hamurdan tanrıçıklara tapınaca acıkınca da tapındıkları o tanrıları yiyebilecek kadar zavallılaşmış içkumar, fuhuş, zina, gasb, kıtâl, fitne ve fesad kısıca ahlâksızlığı ahle edinmiş mantık, iz'an ve insaf duygusunu yitirmiş ondört asır öncesini insanı, tablosunu çizdiğimiz bu evsafıyla artık Tevrat'ta ve İncil'de gelceği bahs ve va'd edilen ulu Haberciyi, Allah'ın Son Peygamberini bekliyordu. Bu doğacak güneşten yahudilerin de hıristiyanların da haberi vardı.

Günler ne günlerdi, yâ Muhammed,
Çağlar ne çağlardı;
Daha dünyaya gelmeden
Mü'minlerin vardı...

Ve vir gün, -ki gaflet
Çöller kadardı-
Halime'nin kucağında
Abdullah'ın yetimi,
Âmine'nin emaneti ağlardı. (1)

İşte böyle bir devirde milad-ı İsa (A.S.)'dan beşyüzyetmişbir yıl sonra belde-i emîn ve mahall-i mukaddes olan Mekke'de, «müştâk-ı Kâinat ve Fahr-i Âlem» Efendimiz Muhammed Mustafa dünyaya teşrif ettiler (S.A.V.). Bu tulû, arz üzerinde birçok fevkalâde olayların zuhuruna sebep oldu.

Ve aradan kırk sene geçmişti ki, Câhiliyye müşriklerinin bile «Emin» ünvanıyla andıkları Muhammed Mustafâ (S.A.V.) Hira dağındaki bir tefekkür ibadeti sırasında ilk vahyi aldı. İslâm insanının en büyük düşmanının «cehalet» olduğunu vurgulayan ilk vahyi...

«İkra' bism-i Rabbikelezî halak.../ Oku.. Yaratan Rabbinin adıyla.» (2) Böylece peygamberlik vazifesiyle görevlendirilen Hâbîb-i Zîşan, tebliğine yakın dostlarından başladı. İlk önce gizli başlayan bu hareket bir süre güçlenince aleniyet kazanarak devam etti.

YİRMİDÖRT

Fakat bu son peygamberin, bütün beşeriyetin kıyamete dek tek ve son nizamı olan Kur'an'ı tebliğini, maddî ve mânevî çıkarlarının ve elde ettikleri nüfuzun ellerinden çıkacağından endişeye düşen azgın Mekke kâfirleri hazmedemediler. «Dedelerimizin taptıkları putlar ve onların putsal düzeni bizlere yeter,» diyen, Âlemlerin Rabbine ve O'nun, beşeriyeti iman ve itikad buhranlarından kurturacak, hem dünya hem ahirette müflû kılacak tek nizam olan İslâm'a dönmeyi reddeden eşedd kâfirler gurubu aralarında işbirliği yaparak o gün henüz azınlıkta bulunan müslümanlara akla gelmedik zulümler ve işkenceler yaptılar. Hattâ yeme-içme-giyim ve sair günlük ihtiyaçların te'min sahasında ve hattâ görüşüp konuşmada boykot bile uyguladılar.

Bütün bu zulüm ve işkence döneminde ilk müslümanlar, bütün bunlara mukavemet ettiler, kan verdiler, can verdiler, şehid verdiler. Fakat hiçbir kâfirin önünde eğilmediler, imanlarından ve Allah'ın kanunlarından hiçbir zaman tâviz vermediler. Küfre rıza göstermediler.

Birinci ve ikinci Akabe Biatları dediğimiz Peygamberliğin onbir ve onikinci senelerinde yapılan gizli görüşmelerde müslüman olan Medinelilere genç sabahi Mus'ab b. Umeyr ta'lim ve irşad vazifesi ile gönderildi. Ertesi yıl hacca gelen ikisi kadın yetmişüç Medineli mü'min, bu nâmüsait şartlar içinde Peygamber-i Zîşân'ın Mekke'de daha fazla kalmamasını rica ederek. Medine'ye tesrif etmeleri halinde kendilerini canla başla koruyacaklarına, İslâmı yaşamak ve yaymak için gereken her şeyi yapacaklarına söz verdiler.

Bu dâvet ve and'dan sonra zâlim ve kâtil Mekke kâfirlerinin oluşturduğu o kötü ortam içinde kendilerine hayat hakkı tanınmayan ilk müslümanlar, kâinatın ezel ve ebed önderine gönül verenler, O'nun irşad ve eğitiminde hayatın mânâsını ve gâyesini öğrenenler, Mekke'de bütün varlıklarını, mülklerini, âilelerini ve dostlarını terk ederek hicrete başladılar.

Kâfirler ise çiğ gibi gelişen İslâm hareketini ortadan kaldıracak tek yolun Hz. Muhammed'i öldürmek olduğunun kararına varmışlar ve her kabileden silâhlendirilmiş birer cengâverin bu iş için toplanmasını ve hâne-i Resûlün etrafını kuşatmasını sağlamışlardı. Hz. Peygamber Efendimiz de yatağına Ali (K.V.)'yi bırakarak bir gece vakti müsaade-i ilâhî ile, hâne-i saadetten ayrılmış, etrafı saran kâfir sû-ikasçılarının aralarından yüzlerine toprak serpererek ve yâsin okuyarak çıkıp gitmiş;

Gözleri perdeleyen toprak
Yüzlere serptiğin topraktı..
Yere dökülmeyecekti, ey Nebî,
Yabanların yüzünde kalacaktı.

Ve sâdik dostu Ebû Bekir (R.A.) ile buluşup amansız bir tâkib altında da olsa Medine'ye hicreti gerçekleştirmişti.

Ne oldu ey bulut,
Gölgelediğin başlar?
Hatırında mı ey yol
Bir aziz yolcuyla
Aşarak dağlar, taşlar
Kafile kafile, kervan kervan
Simale giden yoldaşlar
Uçsuz bucaksız çöllerde
Yine izler gelenlerin,
Yollar gideceklerindir.
Su tekbir getiren mağara
Örümceklerin değil,
Peygamberlerindir, meleklerindir.
Örümcek ne havada,
Ne suda, ne yerdeydi..
Hakk'ı göremeyen
Gözlerdeydi...
Hadîce'nin gongası,

Âişenin gülüydün.
Ümmetinin gözbebeği,

Göklerin resûlüydün.
Elçi geldin, elçiler gönderdin..
Ruhunu Allah'a,
Elini ümmetine verdin.

Beşiğin, yurdun, yuvan
Mekke'de bunalırsan,
Medine'ye geçerdin.
Biz bu dünyadan nereye

Göçelim, yâ Muhammed?
Yeryüzünde riyâ, inkâr, hiyânet,
Altın devrini yaşıyor.
Diller, sayfalar, satırlar.

«Ebû Leheb öldü,» diyorlar.
Ebu Leheb ölmedi, yâ Muhammed
Ebû Cehil kıtalar dolaşıyor.

Medinelilerin büyük sevinç ve coşkun tezahüratları ile karşılaşarak kâinatın önderi, islâmı tebliğ ve yayma hareketine bu şehirde devam bu yurdular.

İslâm devrimini sosyal hayatın bütün safhalarında gerçekleştirebilme ve islâmın intişarını sağlamak gayesiyle gerçekleştirilen bu hicret-i nebevî, Hz. Ömer'in hilâfeti devrinde ihdas edilen Hicrî takvimin ilk senesi olarak kabul edildi.

Ve bu takvim tam onüç asır müslüman milletlerce kullanıldı. Namaz ve oruç vakitleri, mübarek geceler ve bayramlar bu takvimle tesbit edildiğinden müslümanın günlük hayatına bütünüyle giren hicrî takvim zafere lerimizin de takvimi oldu. Tarihimiz, bünyemizdeki tüm büyük hadiseler bu takvimle tesbit etti.

Türk vatanında bu takvim, Hâlid b. Zeyd Ebû Eyyub Ensârî'lerin, Bâtal Gâzi'lerin, Alparslanların bu topraklara ettikleri fidanın, getirdikleri hicretin sonsuz semerelerinden sadece biridir. Onların atları üzerinde bu

YİRMİALTI

ülkeye hicret eden bu büyük insanların fânî vücutları değil, tüm mânâlarıyla Hz. Peygamber'dir. Evet, onların akınlarıyla Allah'ın Rasûlü memleketimize hicret etmiş ve asırlarca müesseselerimizi idare etmiş ve hayatımızın her safhasına hâkim olmuş, önderlik etmiştir.

Ne yazık ki, dini devlete tâbi kılan bir lâiklik uygulaması o hicretin getirdiği tüm manâları ile birlikte o manâların Önderini ve o Önderin getirdiği nizamı bu vatanın sınırları dışına çıkarmış, asırlarca İslâma önderlik yapmış bu milletin dînini vicdanlara ve camilerin dört duvarı arasına hapsetmiştir. Hicrî takvim ise bu arada toplumumuzdan kovulmuş manâ ve müesseselerden sadece biridir.

Hacri takvimin müslümanın günlük hayatına getirdiği disiplini ortadan kaldıran, ibadetsiz ve meflûç bir hayat anlayışı getiren milâdî takvim de tasvib görmüştür.

«Bizden Başkasına Benzemeye Çalışanlar Bizden Değildir.» (3)

Fermân-ı Muhammedîsini hatırımızdan çıkarmıyarak hayatımızın her safhasında sünneti ihyâ etmek ve bunun gereği olarak tâ hicrî takvimi günlük yazışmalarımızda kullanmak mecburiyetindeyiz. Daha doğrusu şekil ve kalıp olarak hicrî takvimi kullanmanın ötesinde, bu takvimi de beraberinde getirecek olan yepyeni bir hicretin zeminini hazırlamalıyız. Aramızda İslâm'ı öğreten Mus'ablar yok değildir. Bütün mesele o öğrene geldiğimiz yüce Nizamı yaşamak, yaşanmasına çalışmak ve tıpkı Medine'li Ensarın yaptığı gibi, Allah'ın Son Peygamberini bütün manâ ve muhtevaları ile birlikte aramıza dâvet etmek ve bir toplum önderi olarak müesseselerimizin başına çağırmaktır.

Bugün bütün dünya toplumları, tıpkı ondört asır öncesinde âciz önderlerin ve onların sefih felsefelerinin zifiriliğinde bunalan câhiliyye insanı gibi, materyalist felsefelerin, her biri bir başka çeşit emperyalizm olan kapitalizm, komünizm, siyonizm, masonizm ve faşizm gibi rejimlerin ve Marx, Lenin, Stalin, Mao gibi sapık ve putlaştırılmış önderlerin izinde bunalımların şahikasına ulaşmıştır. Hiçbir rejim va'd ettiği refah ve saadeti hiçbir topluma getirememiştir. Bütün dünya ve bu bunalımlardan yeterince etkilenmiş toplumumuz bu ahval ve evsafıyla Hz. Peygamberin yeniden teşrifine, yeni ve büyük bir hicrete muhtaç ve müştak duruma gelmiştir.

Diller, sayfalar, satırlar
Ebû Leheb öldü, diyorlar.
Ebû Leheb ölmedi, yâ Muhammed
Ebû Cehil kıtalar dolaşıyor.
Neler duydu şu dünyada

Mevlid'ine hayran kulaklarımız.
Ne adlar ezberledi, ey Nebî
Adına alışkın dudaklarımız
Artık yolunu bilmiyor,
Artık yolunu unuttu

YİRMİYEDİ

Ayaklarımız.
Kâbene siyahlar yakışmamıştı,
Yâ Muhammed
Bu günkü kadar.
Hased gururla savaştı,

Gurur, Kaf dağında derebeyi..
Onu da yaralarlar kanadından
Gelse bir şefkat meleği..
İyiliğin türbesine,
Türbedar oldu iyi...

Ne doğruluk, ne doğru,
Ne iyilik, ne iyi.,
Bahçemde en güzel dal
Unuttu yemiş vermeyi...
Günahın kursağında

Haramların peteği..
Vicdanlar sakat
Çıkmadan yarına..
İyilikler getirir, güzellikler getir,
Âdemoğullarına...

«İslâm'ı yaşayacağımıza, yaşanması için örnek olacağımıza, İslâm kılâbının zaferi için mücadele vereceğimize söz vererek Ulu Önderim yurdumuza dâvet etmeliyiz.» (4) Tıpkı Akabe Müslümanları gibi... «GEL demeliyiz, bütün içtenliğimizle ve tüm vücudumuzun hücrelerine kadarleyen bir arzu ile... «GEL...»

Vicdanlar sakat çıkmadan
Yâ Muhammed, yarına
İyiliklerle gel, güzelliklerle GEL...
Âdemoğullarına...

Evet, basınıma, radyomuza, eğitim sistemimize, sosyal müesseselerimize ve hayatımızın tüm safhalarına O ve O'nun sevgisi ve O'nun getirdiği nizam hâkim olmadıkça insanlık kurtuluşa, refah ve saadete ermez. Zira «Allah katında tek yol İslâm'dır» (5). Ve tek önder o İslâm son tebliğcisi Hz. Muhammed Mustafâ'dır. O'nu çağırmayan, O'nu işitmeyen, O'nu sevmeyen kördür, sağırdır, hissizdir, kötürümdür, câmidir. O'nu dâvet etmek, O'na inanmanın gereğidir :

«Ey mü'minler. Allah'a ve Resûlüne itâat edin. Kur'ân'ı ve öğütleri dinlediğiniz halde, Peygamber'in emirlerinden ve fiillerinden yüz çevirmeyin. Bir de işitmedikleri (kalpleriyle ve fiilleriyle doğrulamadıkları) hâde dilleriyle «işittik» diyen münafıklar gibi olmayın» (6).

Vicdanlar sakat çıkmadan
Yâ Muhammed, yarına
İyiliklerle gel, güzelliklerle gel,
Âdemoğullarına...
Yüreklerden taşsın

Yine İmanlar..
Tek birini İtrî bestelesin,
Evliyâ okusun Kurânlar,
Nâ'tini Gaalib yazsın,
Mevlidini Süleymanlar..

YİRMİSEKİZ

Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle,
Geri gelsin Sinanlar...
Çarpılsın, hakikat niyetine
Cenaze namazı kıldırınlar,
GEL, ey Muhammed, bahardır.

Dudaklar ardında saklı...
Âminlerimiz vardır.
Hac'dan döner gibi gel,
Mi'rac'dan iner gibi gel,
Bekliyoruz yıllardır...

Bulutlar kanat, rüzgâr kanat
Hızır kanat, Cibrîl kanat
Nişan kanat, bahar kanat,
Âyetlerin ezber bilen
Yapraklar kanat,

Açılsın göklerin kapıları
Açılsın kat kat..
Çöllere dökülsün yıldızlar...
Dizilsin yollarına
Yetimler, günahsızlar,

Çöl gecelerinden, yanık
Türküler yapan kızlar,
Sancağını saçlarıyla dokusun,
Bilâl-i Habeşî sustuysa,
Ezanlarını Dâvud okusun...

Konsun yine pervazlara güvercinler
«Hû hû»lara karışsın âminler..
Mübarek akşamdır,
Gelin ey Fâtihalar, Yâsinler...

Bu özlem, hicrete hasret özlemi, iştîyak ve intizarı içinde milletimizin ve tüm müslümanların yeni yıllarını tebrik eder. H. 1397'nin Âlem-i İslâm için hayırlara, feyizlere, zaferlere ve kurtuluşa vesile olmasını temenni eder, son sözü Yunus'umuza bırakırım :

Şol seni seven kişi, verir yoluna başı
İki cihan güneşi, Sen'sin yâ Rasûlallah.
Şol seni sevenlere şefaât anlara
Mü'min olan tenlere, cânsın yâ Rasûlallah.
Âşık oldum dîdare, bülbülüm şol gülzâre
Seni sevmeyen nâre yansın yâ Resûlallah. (7)

(1) Arif Nihat Asya'nın Na't adlı şiirinden. Diğer mısralar da aynı şâire aittir.

(2) Alak sûresi, âyet: 1-2.

(3) Tirmizî, K. İstizan Vel-Âdab, Bab: 6.

(4) İslâm Nizamı, A. Rıza Demircan, cilt: 1.

(5) Âl-i İmran sûresi, âyet: 19.

(6) Enfal sûresi, âyet: 20-21.

(7) Yunus, Emre.

İzâmetim

OSMANLI DEVLET TEŞKİLÂTININ İCTİMÂÎ HÜVIYETİ

Vahit ÇABU

Osmanlı devlet teşkilâtının henüz tam olarak bütün teferruatıyla taya konulmadığı bir gerçektir. Millet olarak büyük ihmâlimizin neticesi olan bu durumun şimdiye kadar ele alınmayışı bir yana, miras kalan emine eserler değerinde milyonlarca vesikanın okuyuculara sunulmaması ile, büyük gafletimizin bir sonucudur. Bir cihân imparatorluğu kuran Osmanlıların, her yönü ile dinî ve insanî değerleri bir bütün olarak ihya eden devlet teşkilâtları, toplumun her türlü ihtiyacına cevap verecek şekilde mükemmel bir şekilde teşkil edilmiştir. Yerleşik hayatın icabı olarak müesseseleşme ve müesseseleri kanunlarla mücehhez kılma, Osmanlılarda titizlikle ele alınmıştır. Yeni fethedilen ülkelerdeki arazi kayıtları en ince teferruatına kadar defterlere kaydedilmesi ve yine fethedilen ülkelerdeki halkın âdet ve an'anelerine göre mahallî kanunlar hazırlayan Osmanlıların halkın asâyişine, mizâcına ve örfüne değer vermeleri, bugün dünyada rastlanamayan bir arşivin —şâyet değerlendirilebilirse— muhtev

ile gayet iyi anlaşılmaktadır. Devletin kurucusu olan Sultan Osman'ın, daha Karacahisar fethinden hemen sonra kendi halkının her türlü hakkını korumak için gösterdiği dirâyetin ve adâletin, devlet temelinde bir köşe gibi te'sis edildiği, yükseliş ve cihân-şümûl bir mâhiyet kazanış zamanlarında mükemmel bir örnek teşkil etmiştir. (*)

Osmanlı devlet teşkilâtının içtimaî hükümetini iyi bir şekilde aksetti-receğine inandığımız, günümüzde bile çok girift ve hayatî bir ehemmiyeti olan et mes'elesinin oldukça geniş bir teşkilât olarak Osmanlı devletinde bir devlet tekeli hâlinde faaliyet gösterdiğini bu kısa yazımızda izah etmeye çalışacağız. Her devirde ve her milletin hayatında büyük zorluklar ile temini sağlanan etin Osmanlı devletinde bilhassa kuruluş ve yükseliş devirlerinde titizlikle üzerinde durulduğu muhakkaktır.

Divân-ı Hümâyûn celeplerin tâyini, Anadolu ve Rumeli'den koyunların toplanarak İstanbul'a getirilmesi, İstanbul'da mezbaha ve kasapların seçimi, etin fiyatı, şehre dağıtımı ve kasapların sermayesi gibi hususlarda belediyenin içtimaî hizmetini çok sıkı bir kontrol altında ve daima halkın yararına olarak düzenlemeye gayret sarfederdi.

İstanbul'a kasaplık koyunlar, ekseriyetle Anadolu'nun muhtelif vilâyetlerinden, Rumeli, Eflak ve Boğdan'dan gelirdi. Bu koyunlar vilâyetlerde celepler tarafından toplanırdı. Celepler devlet tarafından tâyin edilirdi. Varlıklı kişilerden isteyenler gönüllü olarak da bu göreve katılabilirlerdi. Divân-ı Hümâyûn celep teşkilâtı için ayrı bir nizamnâme vücuda getirmişti. Dışarıdan hiçbir müdâhale mümkün değildi. Her kadılıkta, içinde celeplerin kimliği kayıtlı bir celep defteri bulunur, bunun bir nüshası da İstanbul kadılığınca muhafaza edilirdi. Yılda o vilâyetlerde ne kadar mevsim koyunu çıkacak ise ve her celep ne kadar koyun toplamakla yükümlü ise, bu rakamlar, önce o vilâyetin kadılığında bulunan celep defterine kaydedilirdi. Celepleri bu deftere kaydetmek, toplayacağı koyun miktarını hesaplamak kadıların görevi idi.

Diğer taraftan herhangi bir suistimâle imkân vermemek için, İstanbul'dan celeplerin teftişine bir çavuş gönderilirdi. Bu çavuş aynı zamanda, iflâs eden veya kaybolan celepleri de tesbit ettiği gibi, İstanbul'a koyun sürmekle de vazifelendirilirdi. Celeplerin topladığı koyunları çavuşlar sürücülere teslim eder, ayrıca bir irsâliye defteri ile gönderilen mevcûdu bildirirlerdi. Mevsim koyunlarının İstanbul'a vaktinde gönderilmesine azamî dikkat gösterilirdi.

Çavuşlar İstanbul'da Hazine-i Amîre'de saklı tutulan defteri, teftiş ederken yanlarına alırlardı. Toplanacak koyun sayısını aynı zamanda bu deftere de kayd ederlerdi. İrsâliye defteri kontrol edildiği zaman, gelen koyun ile defterdeki kayıtlar birbirini tutmazsa, cezâsı o vilâyetin kadısına ödettirilirdi. Çavuşlar diğer taraftan koyun fiyatlarını kontrol etmekle

de görevli idiler. Celeplerin topladığı koyunların üç kuzulayanları 28. kuzulayanları 25 ve bir kuzulamış olanları 20 akçeden ödenerek, Çavuşlar tarafından satın alınır ve sürü halinde İstanbul'a sevk edilirdi. Sürülere kuru rucu olarak üç müesellem veya eşkinci muhafız verilirdi.

İstanbul'a gelen koyunlar, doğru mezbahaya gönderilirdi. XVI. yüzyılda şehir mezbahaları Yedikule ve Edirnekapı civarında bulunuyordu. Buralarında iç ve acemi oğlanları çalışırdı. Kesilen koyunların başları başlıca nelerde satılırdı. Bunlar, daha mezbahada iken kasaplar kethüdâsı tarafından teftiş edilirdi. Koyunları derileri debbağhâne'ye, yağları ise, Üsküdar'da bulunan Mumhâne'ye gönderilirdi. Satılacak olan etler de direkt olarak kasaplara dağıtılırdı.

Kasaplar, Divân-ı Hümâyûn'dan çıkarılan hükümler gereğince, İstanbul kadısı tarafından yazılırdı. Perakende olarak et satan kasapların zarar etme ihtimâli çok olduğu için, kimse kasap olmak istemezdi. Bu yüzden Divân-ı Hümâyûn, daima müslüman veya gayri müslimlerin varlıklı olanlarından kasap yazılmasını tercih ederdi. Kasaplar önce kasap defterine kaydedilirdi. İstanbul kadılığında muhafaza edilen bu deftere ismi yazılan kasaplara, dükkânlarındaki eksiklerini tamamlamaları için «kasap akçesi» nâmıyla bir sermaye verilirdi. Bu sermaye halktan toplanan paralarla sağlandığı gibi zengin müslüman veya gayri müslimlerden de elde edilirdi. Sokullu Mehmed Paşa'nın sadrazamlığı zamanında, İstanbul zenginlerinden 10'ar bin akçe toplamıştı. 1575 yılında ise imâret ve vakıf mütevellilerinin bu sermayeye katkıları 698.000 akçe idi. Bizzat Sokullu Mehmed Paşa da, bir defasında 1.000 filori kasap akçesi vermişti. Yine Sultan Murad'ın saltanatı zamanında İstanbul'da oturan yahudilerden kasap akçesi olarak beş yük akçe alınmıştı. Bundan sonra yahudiler İstanbul kasaplarından et alabilme hakkını elde etmişlerdir. Diğer taraftan İstanbul koyun getiren sürücüler, koyunları tâyin edilen fiyatın bir akçe eksikliği toplarlardı. Bu bir akçe de, kasap akçesine ilâve edilir ve sermayeye katılırdı.

Kasap akçesi olarak toplanan bu sermaye, İstanbul kadısı huzurunda Divân-ı Hümâyûn tarafından tâyin edilen bir koyun eminine teslim edilirdi. Koyun emini de bu parayı, şehir kadısı vasıtası ile İstanbul kasaplarına dağıtırdı. Kasap akçesinin muhasebesi İstanbul kadılığında saklı tutulurdu. Sicill-i Mahfûz'a kaydolunduğu gibi, bir nüshası da Hazine-i Âmir'e gönderilirdi.

Devlet her iki koyundan bir akçe olmak üzere ağnam vergisi alırdı. Koyunlar Mayıs ayı içinde kuzuları ile birlikte sayılırdı. Celepler akçe vergisini Nisan'da öderler ve senet alırlardı. Damlarda her koyundan bir akçe vergi alınmasına karşılık, tınar, beylerbeyi ve sancakbeyleri damları ile vakıf damlarında iki koyundan bir akçe vergi alınırdı. Ayrıca

OTUZİKİ

de ağıl vergisi vardı. Bu, her yüz koyundan beş akçe olarak ağnam vergisi hâlinde alınırdı.

Osmanlı şehir belediyesi her yiyecek için narh koyduğu gibi et için de narh tâyin etmişti. XVI. yüzyılda koyun etinin okkası üç akçe idi. Bu devirde kasaplar yeniçerilere 150 dirhem etli bir akçeye satarlardı. Kasaplar daha ziyâde bu perâkende satışlar dolayısıyla zarar ederlerdi. Ancak, kasap akçesi ile toplanan sermâye, kasapların bu gibi açığını hemen kapatmaya hazırdı.

Halkın, eti hangi kasaptan alacağı tâyin edilirdi. Aynı şekilde imâreterin ve sarayların da eti alacakları kasaplar belli idi. Hiçbir mahalle sâkini, kendi mahalleleri için tesbit edilen kasaptan başkasına gidip et alamazdı. Bu, İstanbul'da koyun emini tarafından tesbit edilirdi. Kontrolu ise İstanbul kadısı yapardı. Şehir emini ve mütevelliler bu işe karışamazdı. Kurban koyunlarından başka da kimseye koyun satılmazdı.

Pâdişah sarayının mutfağına, sultan ve vezirlerin saraylarına, beylerbeyi, Kaptan-ı deryâ, kazasker ve nişancılara ne kadar et verileceği kasap defterine kaydedilirdi. Yazılan miktardan fazla et alamazlardı. Fakir halkın et sıkıntısına düşmesine meydan vermemek için, koyun emini ve İstanbul kadısı kasapları sık sık teftiş ederdi. Ayrıca İstanbul'daki kasapların sayısı da belli idi ve isteyen herkes kasap dükkânı açamazdı.

(*) Kadı konuldu. Su-başı konuldu. Pazar kuruldu ve hutbe okundu. Bu halk kanun ister oldular. Germiyan'dan birisi geldi. «Bu pazarın vergisini bana satın» dedi. Halk «Osman Han'a git» diye cevap verdi. O adam, hana gidip sözünü söyledi. Osman Gazi sordu: «Vergi nedir?». Adam dedi ki: «Pazara ne gelse, ben ondan para alırım.» Osman Gazi «Senin bu pazara gelenlerde alacağın var mı ki para istersin» dedi. O adam «Hanım bu töredir. Bütün memleketlerde vardır ki, padişah olanlar alır» dedi. Osman Gazi sordu: «Tanrı mı buyurdu, yoksa beyler kendileri mi yaptı?». O adamine: «Töredir hânım! Ezelden kalmıştır» diye cevap verdi. Osman Gazi çok öfkelenmiş: «Bir kişinin kazandığı başkasının olur mu? Kendi malı olur. Ben onun malına ne koydum ki bana akçe ver diyeyim? Bire kişi, var git! Artık bana bu sözü söyleme ki sana zıyanım dokunur» dedi.

Bunun üzerine halk dedi ki: «Hanım bu pazarı bekleyenlere âdettir ki bir nesne bir akçe vereler.» Osman Gazi: «Mâdem ki böyle diyorsunuz. Öyleyse bir yük getirip satan herkes iki akçe versin. Satamayan birşey vermesin. Kim bu kanunumu bozarsa Allah onun dinini de dünyasını da bozsun. Kime bir tımar verirsem elinden sebepsiz yere almasınlar. O ölünce oğluna versinler. Çok küçük dahi olsa versinler. O, savaşa gidecek hâle gelinceye kadar sefer vaktinde hizmetkârları sefere gitsin. Her kim bu kanunu tutarsa Allah râzı olsun. Eğer neslime bu kanundan başka bir kanun koydurarsak olurlarsa edenden ve ettirenden Allah râzı olmasın» dedi. (Aşık Paşa-zâde Tarihi, s. 100). Atsız, 1000 temel eser, İstanbul, 1970, s. 22-23).

Nitekim daha sonraki kanunlarda bu anlayış aynen kendisini göstermiştir. Meselâ: İstanbul'a odun getiren bir kişinin, getirdiği yükten bir adet odun alınması kanununa olmuştur. Alınan bu odunlar da bilhassa geniş halk kütlesinin yararlandığı vakıflara imâretlere tahsis edilegelmiştir. (Ahmed Refik, Sokullu, İstanbul, 1928), s. 64-71).

İSLÂMDA EŞİTLİK

Emin ULLI

Eski çağlardan bu yana insanlar devamlı bir arayış içinde olmuştur. İyiyi, daha iyiye doğru koşar adım yaklaşmak, ulaşmak istemişlerdir. İnsanlar arasındaki bu yarış başlangıçta eşit olmuş, bilahâre bazı farklılıklar husule gelmiştir. Bu farklılıkların olması insanların fitratı olduğu gibi, içinde bulunulan şartlar, bilgi, beceri ve kuvvet de rol oynamıştır.

İlk bakışta bütün insanlar, tâbiri caiz ise, bu yarışa eşit şartlarda başlamış gibidirler. Ne var ki, bazıları çok uzun bir süre bu yarışta gitmişler, bazıları ise, yarışın çeşitli anlarında, devrelerinde yarışa adetâ mecbur kalmışlardır. İnsanlar arasında meydana gelen bu yarışın insan yaşayışının her devresinde kendini göstermiştir.

İnsanlar arasında meydana gelen bu farklılıklarda göstermekte olan insanların yaratılışları gereği olan ayrılık, daha başka etkenlerin de

ri «oyunan oyunda» bir kısım insanların safdışı kalmalarına sebep olmaktadır. İnsan faaliyetlerinin hemen hemen her devresinde bu neticeye varılması mümkündür, kabildir. Zira bu yaşanan bir sosyal vakıa olarak hiç bir kimsenin yok farzedemeyeceği, inkâra yeltenemeyeceği bir gerçektir.

— II —

Doğuştan olan eşitliğin yukarıda da yarış misalinde belirtildiği gibi, hayatın normal akışı içinde bozulması, bir kısım insanların ileri gitmesi, bir kısım insanların geri kalması aklı başında olan kişileri bu meseleye çözüm aramaya sevk etmiştir.

Meydana gelen farklılığın nasıl, ne zaman ve ne şekilde değiştirilebileceği hususu «bilge kişiler» arasında tartışma, müzakere mevzuu olmuştur. Birtakım çözümlerde bulunmamış değildir. Lâkin bu çözümler yeterli ve kalıcı bir çare olamamıştır. İnsanlar arasındaki eşitsizlik daha da büyümüş, bir kısmı en aşağı tabakalarda namüsait şartlarda yaşarken, bir kısmı üst tabakalara kadar çıkıp çok lüks şartlarda yaşar olmuşlardır.

Bilge kişilerin, filozofların öne sürdüğü tedbirlerin, çarelerin etkisiz kalması karşısında çeşitli dinler de meseleye çözüm bulmaya insanı bu dünyada da, öbür dünyada da saadete, refaha ulaştırmaya çalışmışlardır. Musevilik, İsevilik, Mecusilik, Budizm, insan yaşayışı üzerinde birtakım prensipler vazetmiş ve bu prensiplerde cemiyet hayatında tatbik edilmişse de, neticede yine de esaslı bir çözüm olmamıştır.

İnsanoğlu içinde bulunduğu kaostan kurtulmak, daha iyi bir düzende hayatını sürdürebilmek için belli bir anın gelmesini beklemek zorunda kalmıştır.

— III —

İnsanlığa eşitliği, adâleti, hürriyeti kısaca kula kulluğu değil, hakka kulluğu vazeden İslâm Güneşinin doğması ile insanlararası münasebetlerde ani bir değişiklik olmuştur. İslâmda eşitlik ile bir ha-

life ile köle arasında, bir yerde hiçbir fark kalmamıştır. Kılık kıyafette olsun, çalışma hayatında olsun...

İslâmlık ile çalışma hayatında da yepyeni görüşler, ileri prensipler

tatbik mevkiine girmiştir. Çalıştırdığı kişinin hakkını gözetmek, onun alın-
terini mukaddes bilmek ve ücretini alınteri kurumadan vermek, herkes ta-
rafından şiar olarak, temel bir felsefe olarak kabul edilmiştir. İslâmın ge-
tirdiği düzene bir misal olmak üzere yüce peygamberin şu hâdisini zikre-
debiliriz :

«Üç kişi sefere çıkmışlar. Giderken yağmura tutularak dağda bir ma-
ğaraya sığınmışlar. Bunlar orada iken bir taş düşüp mağaranın kapısını
kapamış. Bunlar birbirlerine :

— Ne duruyoruz? Hayatımız boyunca işlediğimiz en iyi işleri yâd
ederek Allah'a dua edelim. Allah'ın kapıyı açması umulur, demişler.

Üçüncüleri şöyle dua etti :

— Allah'ım Sen her şeyi bilirsin ki, ben bir ölçek darı ile ücretli bir
işçi tuttum. Öbür işçiler ücretlerini aldıkları halde bu adam almadan bı-
rakıp savuşmuştu. Ben mevsiminde bunun darısını ektim. Mahsülünü sa-
tıp bedeli ile bir sığır bir de sığırtaç aldım. Bir müddet sonra bu işçi
geldi. Ve bana :

— Ey Allah'ın kulu, haydi benim hakkımı ver, dedi.

Ben de ona :

— Senin hakkın şuradadır, haydi git al, diye sığırı ve çobanı göster-
dim. «Bu senindir» dedim.

Bu işçi bana :

— Benimle alay mı ediyorsun? diye benden uzaklaştı.

Ben :

— Hayır, seninle alay etmiyorum. Hakikatte bunlar senindir, dedim.
Gitti bunları götürdü.

«Yâ Râb, sen gizli âşikâr her şeyi bilirsin. Ben bu malı bu işçiye an-
cak rızan için verdim. Lütfunla bizi buradan kurtar» diye dua etti...» (1)

Hz. Peygamberin hikâye tarzında hülâsa ettiği bu hâdisde de görülü-
yor ki, eşitliği zayıf durumdaki bir kişinin nasıl birden kuvvetli bir du-
ruma geçtiğini, İslâm'ın bir anda nasıl gerçekleştirdiğini açıkça belirt-
yor, gözler önüne seriyor.

Aynen bu misâlde görüldüğü gibi, insanlığa İslâm'ın sunduğu ve bi-
dünya görüşü olarak da herkes tarafından kabul edilen ve benimsene-
yaşayış tarzı ile, eşitlikçi, hürriyetçi ve sosyal adâleti öngören bir niz-
amın bir anda nasıl kökleştiği ve insanı karanlıktan, nura, nasıl bir an-
ulaştırdığı açıkça anlaşılıyor. Bu nizam ile bu şekildeki farklılıklar iza-
edilmiş, zamanla bozulan denge zayıftan yana olarak yeniden teessüs e-
miş, insanlar arası mücadeleler bir anda durmuştur.

İslâm insanlar arasında bilhassa ekonomik bakımdan meydana gel-
eşitsizliği ortadan kaldırmak için bir tedbirler manzumesi öngörmüştü

Çareler demeti sunmuştur. Eşitsizlik problemini çözücü, kişilere, cemiyete ve devlete mes'uliyetler yüklemesi ve haklar tanıması ve giderek hem vicdanlara hitap etmesi ve hem de yol gösterici, tazyik edici hükümleri ile ileri bir nizamın teessüsünü ve kalıcılığını sağlamıştır.

İslâm'ın zamanla meydana gelen eşitsizliği izâle için vazettiği tedbirleri, çareleri şu şekilde belirtmek mümkündür. (2)

- 1 — «Çalışmak,
- 2 — Zengin akrabaların himayesi,
- 3 — Zekât,
- 4 — Çeşitli gelirleriyle devlet hazinesinin fakirleri himayesi,
- 5 — Zekâtтан başka fakirlerin lehine olan bazı haklar,
 - a) Komşuluk hakkı,
 - b) Kurban bayramında kurban,
 - c) Yemin kefareti,
 - ç) Zihar kefareti,
 - d) Ramazan'da gündüz yapılan Cima kefareti,
 - e) Oruç tutamayacak kadar hasta olan erkek ve kadın ile iyileşmesi ümid edilmeyen hastanın vereceği fidyeler,
 - f) Hedy,
 - g) Hasat zamanında mahsul hakkı,
 - h) Fakir ve yoksul için kifaye hakkı,
 - ı) Hacda kesilen kurbanlar,
- 6 — Serbest sadakalar ve ferdi ihsân (bağışlar),
- 7 — Vakıf müessesesi.»

— IV —

Bütün bunlar, İslâm'ın sosyal adâlet ve eşitlik kavramını en iyi şekilde ve her devirde geçerli olabilecek bir seviyede, prensip olarak vazettiği ortaya çıkmıştır. İslâmî prensipler içinde ve onun ışığında hayatını idame ettiren kişilerin arasındaki farklılıklar ortadan kalkacak ve aynı gayeye yönelmiş davranışlar içinde aynı büyüklüğe erişmek veya yaklaşmak mümkün olabilecektir.

İnsanlığın yaratılışındaki büyüklüğü, doğumundan ölümüne kadar yaşayabilmesi için, tek yolun İslâm ahlâkı ve prensipleri olduğu açıkça anlaşıldığına göre, bir başka düzeni denemek istemenin akılcı bir tarafı veya yönü olmadığı da kendiliğinden anlaşılacaktır.

(1) Sahih-i Buhari, c. 6, s. 515.

(2) Yusuf el-Kardâvi, Fakirlik problemi karşısında İslâm, Ank. 1975, s. 51 v.d.

ÇAĞRI

Mehmet ÇETİN

Bir çağki çelik ve çimento herşey,
İnsanlar, İlâhî Emire Gelin,
Şehvet hırıltısı sanata paydos
Öte'den kaynaklı şiire gelin...

Fikir harmanından kalksın bu talan,
Her teklif çıkarıcı, her fikir yılan,
Yalan «Sosyal Refah», «Altın Çağ» yalan
Peygamber modeli devire gelin.

ZİM, SA'Y TEVEKKÜL

Fazlı Vidinli

Esirgeyen, Bağışlayan Allah adıyla.

Hamd, Alemlerin Rabbi, din gününün sahibi, Allah'adır. Selâtü selâm, cihan güneşi, ins ve cinnin efendisi, hâtemül'enbiya, Rasûl-i kibriya Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimize ve onun Ashâbınadır.

İslâmın insanlığa sunmuş olduğu değişmez prensiplerinden biri de «azim, sa'y ve tevekkül» üçlüsüdür.

Bu üç temel kaide, çeşitli zaman ve zemin içerisinde, diğer prensiplerde olduğu gibi yanlış anlaşılabilir ve böylece islamın hayat nizamı ters yönde islama maledilmiştir.

Çeşitli zamanlarda bu yanlış anlayışı görenler mes'eleye parmak basışlar isede Milli Eğitim çarkının yanlış işlemesi sonucu Türkiyemizde nümüz insanın kafasında «tevekkül» presibi gerçek mânâda yerleşmiştir. O halde tevekkül ne demektir, nasıl olmalıdır?

Tevekkül : Lûgat mânâsı itibariyle, Allah'a güvenme ve dayanmadır. İstisnâ (dini terim olarak) ise : Ulaşmak istenilen gâye ve neticeler için, el-n gelen her türlü gayreti sarf ettikten sonra, ondan ötesini Allah'tan beklemektir.

Azim, sa'y ve tevekkül birbirinden ayrılmadan bir bedenün uzuvları gibidir. Biri olmadan, diğeri fazla kıymet taşımaz. Başsız insan ve cemiyet sil tasavvur edilemezse, azim olmadan sa'y, sa'y olmadan da tevekkül tasavvur edilemez. -

Azim; gayret etmek, sabretmek, karar vermek niyet etmek manalarını kapsamın eder (içine alır). sa'y ise çalışmak, uğraşmak, koşar adım yürümek, ilerlemek demektir.

Evet,tevekkül Allaha güvenmedir. Bu söz doğrudur. Ama hangi şartlarla Allaha güvenme ! Yıllardır hep aynı nakaratı tekrarladık durduk. Bu gün o den başkalarının oyuncağı olduk. Kendi ülkende kendin söz sahibi ola-

mıyor ve kendi kararını kendin veremiyorsun. Onsan sonra da «Bağırıyor
Türkiyel» «Bloksuz Türkiyel» «Ne Amerika Ne Rusya!» gibi palavralar
—duvarları kırılmak pahasına— savuruyorsun. Damarlarında zerre kadar
Müslüman - Türk kanı taşıyan her akıl sahibi elbette istiklal istiyecektir.
Fakat bu, sözle olmaz! Nasıl? Bu ancak; Azım ve sa'y (çalışma) ile, gayret
ile, ilim, san'at ve fen dalında yükselmekle ve de hiç şüphesiz milli ve me
nevî değerleri korumakla olur. Bu hususta Millî şârimiz Mehmed Âkif E
soy'a kulak verelim.

«Allaha dayanmak mı? Asırlarca dayandık!
Düştükseniz bu hüsrana, onun narına yandık!

«Allaha dayandım» diye sen çıkma yataktan ...
Ma'nâyâ-ı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdân!
Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyurdu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?

Alemde «tevekkül» demek olsaydı «atâlet!»
Miras-ı diyânetle yaşar mıydı bu millet?»

Şu halde gerçek manada tevekkül; hiç bir şey yapmadan, kuru kur
güvenmek, çalışmadan, gayret sarfetmeden Allahtan beklemek demek
gildir.

Tevekkülün ma'nâsını kavramak isteyen bir kişi Peygamberimize
lererek :

«Deven ile birlikte kırdan yatacağım. (Ben Allaha tevekkül ettim)
yerek hayvanını otlamaya bırakıp uyusam, tevekküle uygun bir tar
hareket etmiş olur muyum?» diye sorması üzerine, Peygamberimiz :

«Önce deveni bağla, sonra Allah'a tevekkül et. İşte o zaman uy
bilirsin» cevabını vermiştir.

Hz. Ömer bir gün Yemen'den gelen bir topluluğu görür, onlara :

«Ey Yemenliler! Siz necisiniz, ne yapıyorsunuz?» diye sorduğu

«Biz Allaha tevekkül eden kimseleriz» cevabını verdiler. Bunun ü
ne Hz. Ömer :

«Yalan söylüyorsunuz. Siz tevekkül eden değil, yiyici topluluğus
Size ben tevekkül edenin kim olduğunu haber vereyim. Tevekkül eden
kimsedir ki yere tohum saçar (toprağı sürer, kendine düşen işi yapar)
ra Allah'a güvenir. Çalışanlar hiç şüphesiz Cenab-ı Hakk'ın sevgil
larıdır.»

İslâm dini ilâhî vahye dayalı olduğu gibi akıl ve mantığa da muvâ
Kararlı olmak, ye'se düşmemek (azım), çalışmak, gayret etmek, iler
(sa'y) insan için bir vazifedir. İslâm bunu âmirdir. Kurtuluşa ve ist

kavuşmak için çalışmayı hedef ve gâye edinir. Yüce Allah bu mevzuda şöyle buyurur :

«Hakikaten insan için kendi çalıştığından başkası yoktur». (Necm - 39)

Bu âyet-i kerîme, insanın kendi emeğinden başka bir şeye sahip olmayacağını gösterir. Allah'a inanan ve güvenen kimse kesinlikle bilir ki insanın her türlü çalışması ve gayreti, iyi ve kötü zerre miktarı ameli hiçbir zaman karşılıksız kalmayacaktır. Merhum Şâir Akif'in şu beytini okuyalım :

«Bekayı hak tanıyan, sa'yi bir vazife bilir;

Çalış, çalış ki beka sa'y olursa hak edilir.»

Bir memleketin ilelebed Pâyidar kalabilmesi için sürekli çalışması gerekir, bu çalışmanın asrın icapları doğrultusunda olması da önemlidir.

Ecdâdımızı 6 asır ayakta tutan ve onu cihan hâkimi yapan unsurlardan biri de çalışarak yeni icadlar yapması idi. Nitekim Fatih sultan Mehmed Han bunu bilfiil gerçekleştirmiştir.

Bugüne kadar, gençliğimize gerileme sebebi olarak gösterilmek istenen islâmiyet, hiç bir zaman ilerlemeğe, inkişafa ve yükselmeğe mâni' değildir.

Nitekim Yüce Mevlâmız Kur'an-ı Keriminde şöyle buyurur : «De ki : «göklerde ve yerde neler var, bakın». (Fakat) bunca ayetler (ibretler) ve inzârlar iman etmeyecekler gürûhuna Fâide vermez.» (Yunus - 101).

Milli ve dini şairimiz Mehmed Akif diyor ki :

«Şehamet dini, gayret dini, ancak müslümanlıktır ;»

Hakiki Müslümanlık en büyük kahramanlıktır.»

Hal böyle iken nasıl oldu da biz bugün geriledik. Cevabı gayet açık ve kesin : Allah ve Rasûlünün emirlerini bir yana itip nefsimize uyduk, islâmı anlamak istemedik. Allaha güvenip dayanacağımız yerde maddeye gönül verdik.

İslâmı anlasaydık hakiki tevekkül'ün ne demek olduğunu öğrenmiş olurduk. Türkçemizde bir söz vardır : «İnsana dayanma, ölür; duvara dayanma, yıkılır.» Bu söz hiçbir kuvvetin ve dayanağın güvene lâıyk olmadığını, esas güvenilecek kudretin Allah olduğunu anlatmak için söylenmiştir. Bunun için millî şairimiz M. Akif :

«Allaha dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol.

Yol varsa budur bilmiyorum, başka çıkar yol,» buyurmuştur.

Allaha bu kadar inanan ve güvenen insan, ümitsizliğe düşmeden, sönmeyen bir şevk ve dinamizm ile çalışır. Bilir ki Allah kendisine ne vazife verdiyse, onu yapacak gücü de vermiştir. «Allah kimseye tâkatının üstünde bir yük yüklemeyiz» (Bakara 286). Kendine düşen vazifeyi yaptıktan sonra Allaha tevekkül eden kimse, hiç bir zaman ümitsizliğe düşmez.

«Çünkü Allah'dan ümidini ancak kâfirler keser» (Hicr - 56, Yûsuf, 87)
Demekki tevekkül, ulaşmak istediğimiz gaye için, gücümüz ölçüsün-
de her türlü çabayı sarfettikten sonra gerisini Allah'a bırakmaktır. Zaten
insan bunun ötesinde ne yapabilir ki?

Çalıştıktan sonra «tevekkül etmeye ne lüzum var» diyenler olabilir.
O gibileri şunu bilsinler ki «Dilediğini dilediği gibi yapan ancak Allah'tır.»
(Bürûc - 16). Hangi insan böyle bir tasarruf hakkına sahiptir? Asla!

Fakat biz «dilediğimiz gibi tasarruf hakkına sahip değiliz» diye de az-
mi ve çalışmayı elden bırakamayız. Aksi halde dilenmek zorunda kalırız.

İşte islâm insanı ümit ile korku arasında hayata bağlıyor, Azım,, sa'y

Ve tevekkül üçlüsü ile yaşama sırlarını çözüyor.

Yüce Allah «Allahın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz» (Zümer - 53)
buyurarak azmi bırakmayı ve ye'se düşmeyi yasaklıyor. Bu husûsu daha
iyi kavramamız açısından milli şâirimiz M. Akif Ersoy'un sesini dinliyelim:

«Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak...

Alçak bir ölüm varsa, emînim budur ancak!»

Şunu kesinlikle bilmeliyizki azım ve sa'y olmadan (karar verip çalış-
madan) tevkül etmek; Allâha güvenip dayanma değildir. Cenâb - Hak âye-
ti kerimesinde : «Bir kerre de azmettin mi artık Allah'a güvenip dayan.
Çünkü Allah kendine güveneneleri sever» (Ali İmran 159) buyurarak ger-
çek ma'nâda tevekkülü bize tanıtır.

Bugün, yürekler acısı bir tablo içinde bulunuyorsak islâmın emrettiği
vehile azmedip çalışmayışımızdandır. Eğer tekrar eski şanlı tarihimize
dönmek istiyorsak ve Allahın sevgili kulu olmayı arzu ediyorsak ; «Allah
çalışan mü'min kulumu sever» hadîs-i şerifini hatırlayarak icap ettiği gibi
çalışmalıyız. «İnsanların en hayırlısı diğer insanlara faydalı olandır.» Ha-
dis-i Şerifini hayatımıza düstûr edinmeliyiz.

Tekrar Akifimize dönelim :

«O İmân kuvvet izhârıyla emretmişti ... lâkin biz ;

«tevekkelnâ» deyip yattık da kaldık böyle en âciz .

O İman hüsn-ü hulk'un en büyük hâmisi olmuşken...

Nemiz vardır fezâilden nemiz eksik rezâilden.»

«Dolaş da yırtıcı arslan kesil, behey miskin!

Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin ?

Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak !

Ki artığınla geçinsin seninde bir yatalak.»

Her şey islâm ile başlar, O'nunla biter sevgili okuyucu !

Selâm Hüdaya tabi olanlara ...

BEKLEYİŞ !

J. BALCI

Bekleyiş... Neyi mi?... Herşeyi... Oluşu, var oluşu, doğuşu, hayatı, sevgiyi, hasreti, nefreti, kını, korkuyu ve ölümü bekleyiş, kısacası zamanı bekleyiş. İnsanın başka bir adı da bekleyiş olsa gerek.

İşimiz hep zamanla. Zamanı bekleriz. Güzden tohum ekeriz toprağa, baharı bekleriz. Baharla görüşürüz, başağı bekleriz. Başaklar biter sararmasını bekleriz, sararır harman ederiz. Gelecek harmanı bekleriz. Harmanla bitmez iş, bekleriz. Bir güz, bir kış, bir bahar bekleriz. Bitmez ki... Hepsi yıllarca tekrarlanır biz yine bekleriz. Gün ola harman ola deriz. Gün olur, harman olur, yine bekleriz. Hepsi geldi geçti artık bilmiyoruz neyi beklediğimizi.

Bir çocuk beklerler. Doğar... Ağlamasını kesip, susmasını beklerler. Susar... Gözlerini açmasını... Açar... Büyümesini... Büyür... Konuşmasını, dişlerini, gezmesini beklerler. Gezer, Okul çağı. Keşke bir büyüsek, keşke bir bitse. Nedir şu onsekiz yaştan çektiğimiz. Her yerde bir levha «18 yaşından küçükler giremez» Bir büyüyelim, alacakları olsun. Şu ilk okul amma uzadı ha. Hocalar zaten sevmiyor beni, bende onları Okulu da sevmemeye başladım. Öğretmenlerimde amma ilgi gösteriyor. Bıktım, nefret ediyorum artık.

Oh, şu ilkokulu bitirdim, büyüyorum, ne kadar mutluyum. Ya yeni gireceğim okul. Ne kadar heyecanlıyım. Acaba orası nasıl? Ammada meraklıymışım. Şu okulda bir türlü başlamıyor. Başladık... Çok güzel... Fena değil. İlkokuldan farkı yokmuş be. Fena yahu, artık çekilmiyor. Ne zaman bitecek? Büyümüşümdede. Artık bende herkes gibi gönül eğlendirmeliyim.

Büyüklerin laflarına mı? Boş ver aldırma. Biz de onların yaşına gelelim, aynı şeyleri söyleyeceğiz. —Birçok söyledikleri doğru ve haklıdır— Sende başladın ihtiyarların avukatlığına haa... Niçin haklı olacaklarmış, bal gibi haksız. —Bal gibi haklı—

KIRKÜÇ

Hey be... Artık biz de yükaok tahsil kapısındaız. Heyecanla bekliyoruz. Yaşasın, kazanmışız. Oh be, hayat varmış. İçinden boşananlar, içerdenden boşanan deliller gibiyiz, yaşıyoruz. Boş ver sonrasına...

İşte bu yoktu hesapta. Ne oluyoruz, bu kavgâ da nesi, nedir paylaşamadıkları? Ne yaparsa yapsınlar, bizl bırakınlar. Vazgeçtik gönül eğlenirden. Okuyacağız. Bırakın bizl okuyacağız. Siz kimsiniz, tamam sizdeniz. Hani sizden olduk yine bitmiyor. Batsın bu hayat. Ölümü düşünürüz artık. Ölmek daha güzeldi. Bitmiyor ki, hangisini istesen bitmiyor. Ama tam takır kafayla okul bitiyor. İş arıyoruz, diplomamız var. Adamlar bir de ehliyet lâzım demez mi. Kim bıraktı. Ölüm pahasına aldığımız bu diplomayı ne yapalım? Yırtalım mı, yoksa kaçak tütün sarıp sigara mı içelim?

Kırk dereden su getirttiler. Çalmadık kapı bırakmadık. Nihayet kapı atabildik bir yere. Adam olmamızı bekledikleri askerlik de geldi. Bitmiyor, gel tezkerem gel. O da bitti. Aynı adamız, değişen birşey yok. Şimdi bir de evlilik çıktı. Hayatın doğumdan sonraki ikinci düğünü bitti, kaldı üçüncü düğün. Çoluk çocuk etrafımızı sardı, evden işe, işten eve...

Şu çocuklar da amma çekilmez oldu, bu kadarıda fazla. Biz böylemiydik... Büyük lafı da dinlemez oldular. Bir kulağından girip öbüründen çıkarsa da, yine dinleseler. Dinlemeye bile tahammülleri yok. Bizim günümüzde böylemiydi. Bıktım artık, gelsin emeklilikte, bir köşeye çekilip, her gün bir demet emirden uzak, asûde bir hayat yaşayalım. Emeklilik belgesini elime sıkıştırırlar. Sevincimden çocuk gibiyim, neredeyse uçacağım. Ah bu emeklilik, kahrolsun. Hiçte çekilmiyor. Karı dırıltısı, çocuk zırıltısı, her gün daha bir başka ağırlıkta sürüp gidiyor. Acısıyla tatlıısıyla özlediğim bütün geçmişim, başta çocukluğum. Şimdi de, yaka silktiğim işi özlemi. Nerde o günler, aah, ah...

Hindî gibi düşünme faslı başlar. Artık, sabah akşam çevrede ölenleri saymakla vakit öldürmek.

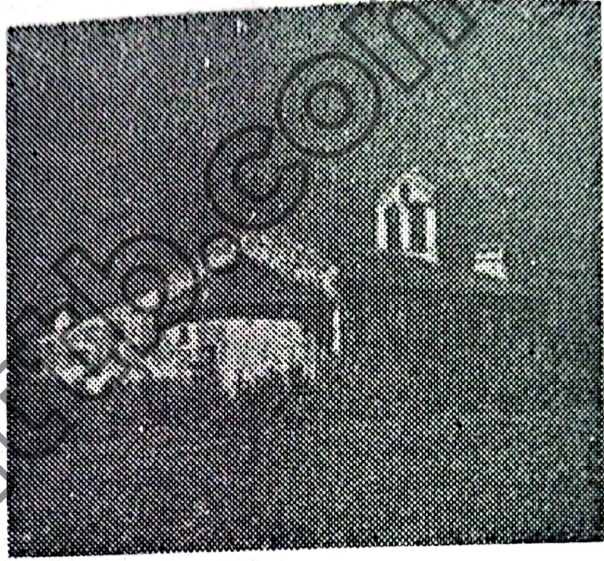
Vay be, falanca da gitti, ne arkadaşlık, yediğimiz ayrı giderdi. Y şimdi... Anlamadığım bir şey çevremdeki ölenlerin, küçümsenmeyecek kadar bir çocukluğu genç. Demek insan gençken de ölebiliyor. Acab hangisi güzel, habersiz gitmek mi yoksa benim gibi günleri saymak mı? Arkadaşların bir bir gittiğini görmek çok fena. Hastalık, altı cepheden hücumu geçmiş. Dayan, ya sabır!

Bir de gördük; Ebedî İstirahat. Öyle dediler. Bilmiyoruz, doğru mu? Evet, hayat defterinden okuduğumuz birkaç satır. Geri kalan birkaç satır. Kalanları, satırları aşağı yukarı çekip, bunların arasına sıkıştırma ta mümkün. Nasıl olursa olsun, defteri nasıl karalarsak karalayalım. Bitti dediğiniz yerde, yine bekleyiş başlar. Kurtulmak mı? Bunun tespiti gümüz dışında...

KIRKDÖRT

KIRKBEŞ

Gel Gazeli

KÖKSÜZ ÇİÇEKLER

Melek KUNDURACIOĞLI

Yedi iklimin çiçeği, seni görüp açıldı gel!
Bin vahşi güzellik yandı cihan cihan saçıldı gel!
Sen renkli sularda sesin, yudum yudum içildi gel!
Mavi tatlı ormanlarda gölgen filliz seçildi gel!
Gümüş dallı, alev harçlı ruh köprüsü geçildi gel!
Deli rüzgâra tutulup iki ömür biçildi gel!
Inat etme topraktayız. O dünden göçüldü gel!

KIRKALTI

Bir Konferanstan Notlar.

ŞAPKA İNKİLÂBİ VE MAZLUMLARI

Türkiye'de Sanayii İnkılâbının zamanında ve gerektiği şekilde yapılması, Türk münevverini hergün biraz daha girdaplaşan dehşetli bir aşağılık duygusuna sevketmişti. Bu aşağılık duygusunun millî târihimizdeki ilk neticesi, ör âdet ve kanunlarımızın garptan iktibasına yol açan ve aslında hayırla alâkası olmadığı halde «Tanzimat-ı Hayriyye» adıyla anılan 1839 «Gülhan-ı Hattı Hümayyunu» ile bu ferman sırf lâfız itibarıyla Avrupa karşısında geri kalışımızın «Şer'i şeriften inhiraf» olduğunu kaydederek yeniden ve daha fiilen Garp içtimaî hayatının bütün usûl ve erkanlarının iktibasına zemin hazırlayan ve mebde teşkil eden bir yol açması idi. Bu yoldan yürüyen yarı münevverlerimizin her gün biraz daha garb'î taklit etmek suretiyle İslâm'dan ve İslâmî yaşayış tarzından feragat ve fedakârlıkları dine müstenid bir devlet olan Osmanlı Devleti'nin inhitatına kadar, her gün biraz daha gelişmek suretiyle devam etmiştir. Fakat bu hareket İslâmî yaşayış tarzı ve hukuk sistemini muhafaza etmek isteyen gerçek mü'min Türklerin mukavemeti ile karşılaştığından Cumhuriyete kadar garpcıların muvaffakiyetleri payet cüz'i olmuştu.

Lozan muahednamesinin imzası sırasında Türkiye'nin maddeten ve mânen garp âleminə teslimiyeti ve onu topyekûn bir surette iktibas ederek benimsemesi istikâmetindeki gizli taahhütler, hemen Cumhuriyetin ilânını müteakip acı meyvelerini vermeye başlamış ve hâlâ ciddî bir surette muhasebe ve muhakemesine imkân verilmeyen birçok İnkılâp ortaya çıkmıştır.

Bu İnkılâpların en farik vasfı «ŞEKİLCİLİK»tir. Bu şekilci İnkılâplar içinde şapka İnkılâbı kadar sathî, mânâsız ve en fazla mü'min kanına mâl olmuş bir İnkılâp mevcut değildir. Millî mücadeleyi muvaffakiyetle neticelendiren yiğit mehmetçikler vatanlarında haln ilân edilmişlerdi.

Bunlar güya kendi adına hükümet edenlerin gayretkeşlikleri yüzünden kayıtsız ve şartsız mütegalibelerle karşı karşıya bırakılmışlardır.

KIRKYEDİ

Buna mukavemet eden mü'minlerin onüç vilâyette kurulan darağaçlarında döktükleri kanların hesabını yapmak imkânsızdır. Harpten yeni çıkmış bir memlekette sadece şapka için, dolayısıyla şeklen Avrupa'ya benzemek gayretleri hesabına bu kadar kan akıtma cüretini muhakkak ki, tarih affetmeyecektir. Düşününüz ki sırf şapka giymedikleri için Hamidiye Kravüzörü Rize'yi topa tutmuştur.

Her sene şapka inkilâbının sene-i devriyesi dolayısıyla nutuklar irad eden devrimbazların bu vesile ile dökülmüş, binlerce mâsumun kanını ve acı hatıralarını hatırlamazlar. Bu inkilâpların Garb'a mutlak manâsı ile teslimiyet manâsına geldiğini söyleyen İsmet Paşa 1969 yılında Ulus Gazetesinde iftiharla halkın «gâvurlaştılar», ithamından kurtulmak için Yahya Galip tarafından bir «ay-yıldız» ilâvesi teklifine şu cevabı verdiğini bizzat nakletmektedir.

«Biz şapkayı onlardan hiçbir farkımız olmasın diye kabul ediyoruz, sen se şapkaya ay-yıldız ilâvesiyle bizim onlardan tefrikimize yarayacak bir, unsur ihdas etmek istiyorsun ki bu inkilâbımızın manâsını anlamadığımızı gösterir,» demekte idi. İsmet Paşa'nın şu sözlerinin kâinatın fahri ebedisi Aleyhisselâtu vesselâm efendimizin «hangi kavme benzersiniz sizde onlardanınız» meâlindeki Hadis-i Şerif muvacehesinde dinen ve manâ taşıdığı ve nasıl isimlendirildiği herkesçe malûmdur.

«Muazzam şehid Atıf Hoca.»

«Din öfke ve hamlesine sahip Atıf Hoca.»

«İslâmî kalkınma dâvasının merkezi Türkiyedir diyen Atıf Hoca. Ve kendisini darağacına götüren eseri.»

«Eserin sahibinin yaşatılmaması fikrini ilham eden meşhur eser.»

«Şapka inkilâbından çok önce yazılıp yayınlandığı halde» (hıristiyanın sembolü) «Şapkayı giymek inkilâbını baltalamakla suçlandırılan eser.»

«Şahsiyet ve asliyet müdafii; İslâm ruhuna tam uygun fikir yapısı arzeden eser : «Frenk mukallitliği.»

Ve «Atıf Hoca, İstiklâl mahkemesi karşısında...»

«İstiklâl mahkemesi, üç Ali namıyla meşhur (Kel Ali, Kılıç Ali, Necib Ali) adâlet tevziyle meşgul, en korkunç istiklâl mahkemesi...»

Ve «Mücerret fikirlerinden ibaret olan ve müşahhas siyasi bir mes'eleyi hedef tutmayan eser : «Frenk Mukallitliği...»

Ve «Gerçek ve derin mü'min Atıf Hoca.»

«Savcının talebi : ve İskilipli Atıf üçer seneden az olmamak üzere hapis ve küreğe konulmalarını..... talep ederim.»

Ve «nam üç Ali'nin kararı..... ile İski'lipli Atıf'ın idamına...»

Tarih 4 Şubat 1926. Ankara hapishanesinin önündeki sehbada, şafak sökerken asılan Atıf Hoca; Rahmetullahu aleyh...

www.mttb.com.tr

OSMANLI CEMİYET YAPISI

Muzaffer SENCER

AZ GELİŞMİŞLİĞİN TARİHİ TEMELİ

Osmanlı toplum yapısı, bugüne kadar değişik metotlarda ele alınmış ve çeşitli şekillerde nitelendirilmiştir. Böylece birbirinden farklı görüşler ortaya çıktığından, Osmanlı toplum yapısı şimdiye kadar kesin bir şekilde belirtilmemiştir.

KIRKDOKUZ

TARİHÇİLER :

Osmanlı toplum yapısı üzerinde uğraşan J. L. Barkun, Fuat Köprülü, Halil İnalcık Mustafa Akdağ gibi tarihçiler Osmanlı toplum yapısının sağdaşı batı toplumlarının yapısından ayrıldığı noktalar üzerinde durarak Feodal olmadığı görüşünde birleşmişlerdir. Fakat hangi tipten sayıldığını belirtmemişlerdir. Buna rağmen tarihçiler doğru hükümlerden hareket ederek Osmanlı Devletinin özel yapısı ve müesseseleri olduğu görüşünde birleşmişlerdir.

FEODALİZMİ SAVUNANLAR :

Osmanlı yapısının FEODAL sayılması gerektiğini savunanlar; H. A. R. Gibb ve İ. T. Bewven'a göre bu sistem daha önce Avrupa'da olduğu gibi savaşçılara toprak bağışını içine alır. Böylece tımar sistemi kendiliğinden doğar. Bu sistem Osmanlıların buluşu değil, Avrupa'da da 16. y.y. dan önce buna benzer bir sistem görülmektedir.

İ. Hüsreva göre köylünün görünüşte hür olduğu ama esasında sipahiye bağlı olarak yaşadıkları ileri sürülmektedir. İ. Hüsrev Ekonomik ilişkileri temel almakta ve buna dayanarak Osmanlı toplumunu Feodal saymaktadır.

B. Borun'a göre bir toplumun gelişme ve değişmesinde ya iç şartlar ve oluşumlar ağır basar; ya da dış şartlar ve oluşumlar ağır basar. B. Boun toplum yapısının iç şartlarda kapitalizme geçemiyişini târihi tekâmüldeki gecikmeyle açıklamakla, Osmanlı toplumunun bu değişmeyi önleyen bir özellik taşıdığını ve batı ile tamamen ayrı niteliğe sahip olduğunu belirtmiş oluyor.

M. Erdost, üretim ilişkileri bakımından Osmanlı Devlet yönetiminin merkezi Feodal Devlet niteliği taşıdığını ve bunun Anadolu beyliklerinden geldiğini söylüyor. Osmanlı toplumunda kapitalizmin gelişmesini engelleyen unsurların başında feodalizm merkezi niteliği yani servetin, ticaret ve zanaat merkezlerinde değil, sarayda toplanmasında buluyor.

Görüldüğü gibi Osmanlı toplum yapısını feodalizm ile açıklamaya çalışanlar devletin İslâm nizamı ile idare edildiğini gözönüne almadan hüküm vermektedirler.

Devlet teşkilâtı bütün bir müessese ve geniş mekanizmayla idare ediliyordu. Böylece istihsal güçlerini sürekli kontrol altında tutarak köklü yapı değişikliğinin belirmesini önlenmiş oluyordu. Eğer köylüye ve Sipahiye tam bir mülkiyet hakkı verilseydi, Sipahiler çiftçiler üzerinde derebeylik idaresi kurmak isterlerdi. Bunun sonucu devletin içinde anarşi ortaya çıkardı. İkincisi çiftçi sınıfı tam bir mülkiyet hakkında istediği yerde çalışacak, istemediği yerde çalışmayacak; tarlasını istediği zaman ekecek veya ekmeyecek. Bunun sonunda topluluklar verimli topraklar üzerinde ve belli yerlerde birikeceklerdir. Böyle olunca da sermaye belli ellerde toplanacaktır. Böylece işsizlik artacak rekabet çoğalacak ve toplumu meydana getiren halk sınıflara ayrılarak bu halin çoğunluğu sefalet içinde yaşıyacaktır. Toplumda anarşiler birbirini izleyerek toplum her bakımdan dejenere olacaktır. İşte Osmanlı Devleti üretim güçlerini sürekli olarak kontrol altında tutmakla ve toplumu meydana getiren üreticiye ve devlet muruna tam bir mülkiyet hakkı vermemekle bunların önüne geçmiş oluyordu. Bu örfi devlet sistemi değil şer'î devlet sistemidir.

DOĞU VEYA ASYA TIPİN İ SAVUNANLAR :

Osmanlı toplum yapısını Niyazi Berkes «Doğu veya Asya» sisteminden saymaktadır. Buna göre, doğuda feodaller yoktur. Feodallerin yerine bu toprakların ve b

tün mülkün sahibi sayılan Sipahiler vardır. Köylü toprağın sahibi değil, kiracısıdır. N. Berkes burada çok hatalıdır. Çünkü Sipahiler yalnız memurluk görevlerini yerine getirirler ve başka bir hakka sahip değildirler. Bunlar çiftçiler ile devlet arasındaki münasebetleri düzenlemekle görevliydi, selahiyetleri devlet tarafından belirtilmiştir.

17. yüz yıldan sonra Doğu veya Asya sistemleri ortadan kalkmıştır. 18. yüz yılda doğuda toplumların yapısı feodal değil, despotik bir padişah imparatorluğudur. Diğer taraftan N. Berkes, Batı kapitalizminin, feodalizme karşı bir tip olarak geliştiğini öne sürerken, bir yandan da feodal saymadığı Osmanlı İmparatorluğu'nun kendiliğinden kapitalizme doğru gelişebileceğini kabul ederek birbirine zıt fikirler ileri sürmektedir.

Sencer Divitçioğluna göre; Osmanlı toplumunda mülkiyet biçimi, miri toprak rejimidir. Toprak sahibi devleti temsil eden Saray, Asker ve Ulemadır. Asya tipi üretim biçimini savunanlar; N. Berkes Sencer Divitçioğlu, Doğan Avcıoğlu, Osmanlı toplum yapısını Marx'ın ayırdığı ve belirttiği bir şekilde sınıflandırmaya çalışmışlardır. Halbuki Marx doğuda yalnız Hint toplumu yapısı üzerinde incelemeler yapmıştır. Oysa Osmanlı toplum yapısı Hint toplumundan ayrı bir teşkilatlanmaya nizama ve doğuşa sahiptir.

OSMANLI TOPRAK REJİMİ:

Osmanlı Devleti büyük bir hızla gelişerek nüfusun doğurduğu beslenme mes'elesinin çözümü yolunda istihsal merkezini bir kontrol altına alan tımar rejimi doğmuştur. Nüfusun doğurduğu tüketim ihtiyacının karşılanması için savaş ve fetihleri de gerektirdiğinden, tımarlar askerî görevle bağlanmış ve böylece içtimai yapı merkezi bir otorite altında bir ordu şeklinde teşkilatlanmıştır. İlk bakışta İslâm İmparatorluğu olan Osmanlılarda şer'î hukuk kaidelerine uyulması beklenir. Fakat Osmanlılardaki miri toprak rejimi örfî hukukun doğmasına yol açmıştır. İmparatorlukta ilk toprak sahipleri müslüman olan mülklerdir. Bunlardan öşür adı verilen vergi alınır. İkinci topraklar ise sahiplerinin ellerinde bırakılarak haraca bağlanmış topraklardır. Bu iki tür toprak Fıkıh'ın konusuna giren ve mülk toprak niteliği taşıyan ve İslâm fetihlerinin ilk döneminde Arabistan'da bir uygulama alanı bulan toprak sisteminin ürünüdür. Osmanlı Devletinin yapısına uygun olarak topraklar has, zeamet ve tımar adını taşıyan dirliklere ayrılmıştır. Bunların gelirleri askeri görevler karşılığı kişilere bırakılmıştır. Köylüler yalnız bir aileyi geçindirecek kadar topraklarda kiracı durumundadırlar. Çiftçi sınıfının hukukî statüsü sipahi sınıfından tamamen farklıdır. İmparatorluk askerî bir nitelik taşıdığından ikili bir sınıf ortaya çıkmıştır.

a) Savaşan ve yöneten askerî sınıf b) Reaya ve şehirliler, idi.

Burada Osmanlıların üretim, tüketim ve beslenme ihtiyaçlarını gidermek için fetih ve savaş yolunu seçtikleri belirtiliyor. Halbuki Osmanlılar her şeyden önce cihad yapmışlardır. Bundan başka tam bir döner sermaye usulü kurmuşlardır. Onun için sermaye belli ellerde toplanmıştır. Osmanlı toplum yapısı üretim güçlerini sürekli kontrol altında tutarak köklü yapı değişikliklerinin belirmesini önlemiştir. Osmanlılarda köylü mazeretsiz olarak toprağını boş bırakamaz. Mülkiyet hakkı devletin elindedir. Sipahiler ise devletin memuru idiler. Onun için bu memur olan sipahiler ile çiftçilerin hukukî statüsü ayrı olacaktır. Osmanlı devleti İslâm nizâmını ve hukukunu bütün devlet işlerinde uyguladığından, şer'î hukuk toprak nizamında da uygulanmıştır. Osmanlılardaki bu toprak rejimi Avrupa'dan alma ve kendilerinin bulmuş olduğu bir nizam değildir. Bu nizam Kur'ân-ı Kerim'den çıkarılmıştır. Onun için yüzyıllarca aksamadan uygulanmıştır. Hükümleri dünyayı idare edecek yüceliktedir.

ELLİBİR

BENİM İNSANIM

Yahya ÇÖLBEYİ

Bir ülke vardı avucumda, kanatları ıslak,
Vücudu titrer gibi yaşlıktan
Yağmur hazin hazin pek korkak,
Orda mor yanaklı köylülerimin üstüne yağar,
Orda gök kuşağı haber verir mutluluktan,
Elleri yorulmuş, sızlar yarıklardan,
Bir güneş bir mutluluk doğar.
Pekte yamanmış!
İnsanlarıma dil uzatanlar olur.
Hey! deyip geçesi gelir insanın, yine de alışmış,
Çok ettiler gibi, dudağı ısırılacak olur.
Hey İnsanlarım!
Bir tanışıklık verin
Bende sizdenim.
Hani, kır, bayır, vadi. sürülerin ve kaval,
İççe, kucak kucağa dolaşırdık seninle,
Şu toprak deyip kendini verdiği,
Oturup dizdize, gözgöze,
Sevgililer sevgisinden çok
Doyumsuz bakışlarımız,
Çizerken mutluluğu...

ELLİKİ

İNSAN ve İMÂN

Ramazan NAZLI

Allah'a iman, dinin temelidir. Din, bütünüyle Allah'a iman esasına dayanır. Allah'a inanmayı, temel prensip olarak öne almayan bir din, kendisine bağlanan insanlar üzerinde etkili olamaz. Mutlak hükümlerlik sahibi bir Kudret'in varlığına inanmayan O'na her an muhtaç olduğunu kabul etmeyen bir insan için dinin ibâdet ve temellerinin bir anlamı olamaz.

Allah'a iman fikri, insanlık tarihi ile yaşıttır. Zaman zaman bazı toplumlarda birkaç kişinin Allah'ı inkâr etme eğiliminde olduğu da görülmüştür. Bunun fayda, zarar ve sonuçlarını Akif çok güzel dile getirmiştir. **Fakat tarihin hiçbir devresinde bir millet veya toplumun, bütünüyle Allah'ı inkâr ettiği görülmemiştir.** Nitekim merhum M. Akif Ersoy bu gerçeği şöyle dile getirmiştir;

Her cemaattan beş on dinsiz zuhur eyler bu hal,
Pek tabiidir, fakat ilhadı bir kavmin muhâl,
Hangi millettir ki efradında yoktur hiss-i din,
En büyük akvâma bir bak, dini her şeyden metin.

Şu halde insanlık için asıl ve tabii olan şey imandır. Çünkü yüzyıllar boyunca insanlığın büyük çoğunluğu Allah'a inanmıştır. Demek ki Allah'a inanmak normal, O'nu inkâr etmek anormal bir davranıştır. Kâinatın sırlarını ortaya koyan çeşitli ilmî buluşlar, Allah'a inanmayı zayıflatmamış, aksine güçlendirmiştir.

Allah'a iman konusu, Kur'ân-ı Kerîm'in en çok üzerinde durduğu bir konudur.

Allah'ın varlığını ispatla ilgili Kur'ân âyetleri, insanı kâinat ve kendi öz varlığı üzerinde düşünmeye çağırarak Allah'ın en büyük bir kudret sahibi olduğunu anlamaya sevk eder. Bu âyetler, maddeyi tanrılaştırma eğiliminde olan kimselerin yanlış bir yolda bulduklarını gösterir. Böylece günümüz Akli-selim sahibi olan insanları, dini aşağılayan kimselerin in-

ELLIÜÇ

kârcı davranışlarına dayanak olan metaryalist (maddeci) felsefeyi reddeder. Kur'ân-ı Kerim, cansız ve hareketsiz maddeden hayatın kendi başına ortaya çıkmayacağı gerçeğini ortaya koyar. Dünya ve gökler âlemindeki akıllara durgunluk veren düzen ve uyumun kör bir tesadüfle meydana gelmeyeceğini bildirir. Bütün bunları yapan, yaratan, tertip ve düzene koyan yüce bir kudret sahibinin bulunması gerektiğini hatırlatır.

Allah'ın varlığına inanmak istemeyenler, genellikle gözle görülmeyen, elle tutulmayan şeylerin varlığına inanmayı akıl kârı kabul etmezler. Bir şeyin varlığına kesinlikle inanabilmek için onun varlığı ile ilgili olarak beş duyu organımızda bir takım etkilenmelerin gerektiğini ileri sürerler. Halbuki ilmin ve tekniğin gelişmesi, öyle şeylerin varlığını ortaya çıkarmıştır ki bizim duyu organlarımızdan hiçbirinin, onların mevcudiyetinden haberi olmamıştır. Elektromanyetik dalgalar, röntgen ışınları, kozmik ışınlar vb. gibi kâinat içinde varlığının farkında olmadığımız nice ilmî güçler varki bunlar dünyamızı çepeçevre sarmaktadır. Sayılarını milyarlar ve trilyonlarla ifade edemiyecğimiz ne kadar küçük canlılar (mikroplar) varki bunlar çok güvendiğimiz duyu organları ile algılamamız, çıplak gözle görmemiz mümkün değildir. Bu durumda göremiyoruz diye bunları yok mu sayacağız?

Uzaklara gitmeye ne lüzum var? **İnsan oğlunun bizzat kendi zekâsını, aklını ve bütün psikolojik özelliklerini ele alalım. Bunları maddi bir varlık olarak duygularımızla idrak edemeyiz.** Ölüm döşeğinde yatan bir hastanın başında bekleyenler, tam ruhunu teslim edeceği sırada bütün dikatleriyle hastayı gözetime alsalarda ruh olarak görülebilen bir şeyin o insandan ayrıldığını tesbit edemezler. Hiçbir suretle gözle görülmediği halde ruhu, inkâr etmek ilmen mümkün değildir. Ölüm sebebiyle insandan, kendisine canlılık veren bir şeyin ayrıldığında şüphe yoktur. Çünkü ölümden önce kendisinden korkulup ürkülmek şöyle dursun, can-ü gönülden sevdiğimiz bir yakınımız ölünce onun cesedine karşı içimizde bir soğukluk ve ürkeklik hissederiz. O halde insana canlılık veren, Onu diğer insanlara sevdiren, ısıdıran şey onun ruhudur. O çıkınca insan, et ve kemik yığınınından ibaret, donuk bir hale dönüşür. Öyle olmasa idi ana ve babalar, canlarından daha çok sevdikleri, üzerinde titredikleri yavrularını mezara gömebilir miydiler?

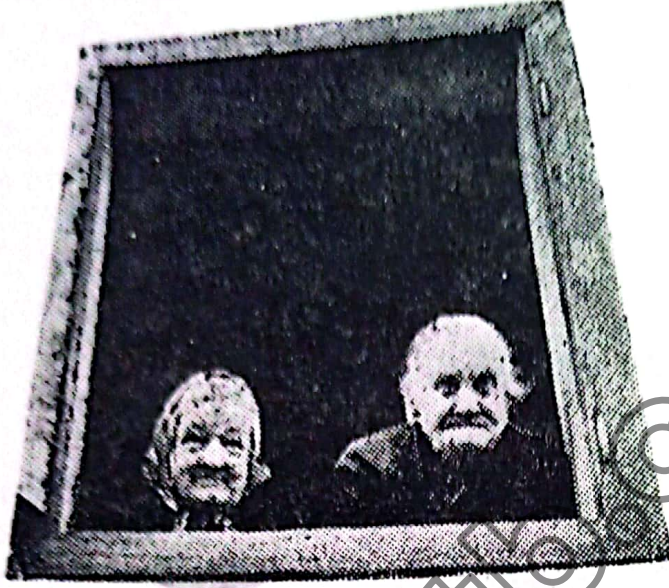
Bugün büyük ilerlemeler kaydeden tıp ilmî, gelişen teknolojinin de yardımıyla insan vücudunun en hassas organları üzerinde ciddi operasyonlar yapabilmektedir. Kalp ve beyin ameliyatlarını buna örnek gösterebiliriz. Beyin üzerinde çalışan operatörler, akli ne gözle görebilmiş, ne de onun varlığını beş duyu organından biriyle idrak edilebilmişlerdir. Fakat hiç kimse, görülmediği için akli inkâr etmemiştir. Öyleyse görülmeyen şeylerin varlığını inkâr etmek doğru olmaz.

Yaratılmış olanlardan pek çok şey, duygularla idrak edilmediğine göre; yetenekleri pek sınırlı bu duyu organlarıyla Yaratıcıyı idrak etmek, elbette mümkün değildir. Kaldığı insanın his dünyasından daha geniş kapsamlı olan düşünce ve hayal âlemi bile kâinatın büyüklüğünü kuşatıp çevreleme kudretinde değildir. Bizler bu kâinat var olduğuna göre elbette bu muhteşem âlemi yaratıp düzen içinde yürüten bir güç sahibi vardır. İşte bu kudret sahibine biz, Allah diyoruz. Hangi yönden ele alınırsa Allah'a inanmak, akıl ve insaf sahibi insanlar için kaçınılmaz ve zorunlu bir görevdir. Her eser, için bir sanatkâr, bir yapıcı düşünülür de, bir zerresinde dahi nice harikalar bulunan şu muhteşem kâinat içinde bir yaratıcı düşünülemez mi?

İlim ve teknik ilerledikçe Allah'ın varlığına inanmak, daha büyük bir güç kazanmaktır.

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den bu yana bütün Allah elçileri, hayvanlar, bitkileri, çiçekleri, suları, denizleri, dağları ve insanları ile şu dünyamızı; gözle görülen ve görülmeyen sayısız yıldızları ve güneş sistemleriyle şu muhteşem kâinatı Yaratan sonsuz bir kudret, bilgi ve irade sahibinin var olduğunu söylemiş, insanları O'na inanmaya kulluk etmeye çağırmışlardır. İşte peygamberlerin bildirdiği, ilminde varlığını ispat ettiği bu sonsuz kudret sahibi yaratıcının adı ALLAH'tır.

Kur'ân-ı Kerim'de belirtildiğine göre Allah birdir, eşi ve benzeri olmadığı gibi varlığının başı ve sonunda yoktur. O yarattıklarından hiçbir şeye benzemez. Kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir, herşey O'na muhtaçtır. Bilgisi herşeyi kuşatmıştır. Gücünün yetmeyeceği hiçbir şey düşünülemez. Kendisi için eksiklik ve kusur sayılabilecek hiçbir halin varlığı mümkün değildir. Canlılara hayat veren, yaşatan O'dur. O'ndan başka her şey fanidir, geçicidir. O ise ezeli ve ebedidir. Her şeyin sahibi olan yüce Allah kullarını yaptıklarından hesaba çekecektir. Ama kendisi yaptıklarından sorumlu değildir. Kimse O'na «Neden şu işi şöyle yaptın» diyemez. O, güzel ve iyi işler yapan kullarını mükâfalandırarak, kötü işler yapan kullarını cezalandıracaktır. Ancak O, kullarına karşı çok şefkatli, çok merhametlidir. Affı ve rahmeti, azap ve gazabından fazladır. Kötülüklerden dönenleri affedeceğini bildirmiştir. Kullarının hem bu dünyada, hemde sonsuz âhiret hayatında gerçek mutluluğa ermelerini istemektedir. Onlar hakkında zorluk değil, kolaylık ister, kimseye yapamayacağı şeyi emretmez. Emrettiği şeyler, kullarını sıkıntıya sokmak için değil, onları madeten ve manen huzura kavuşturmak içindir. O ne emretmişse mutlaka kulların faydasıdır, neyi yasaklamışsa o işte kulların zararınıdır. O'nun bütün işleri yüce bir gaye ve derin bir hikmete dayalıdır. O'nun yaptığı herşey tam yerli yerindedir. O boş iş işlemez..

Dam'da Bir Soluk

Vahit ÇABUK

Bir yanlılık olmasın
Daha bir dikkatli bak,
Sana benzemiyor mu?
Bir daha iyice bak,
Sonra bir kez daha bak...

Şimdi güneş doğacak,
Işiyacak her taraf,
Serçeler yine gelecek.
Konacak parmaklıklara,
Ayna çok buğulandı...

Gece öyle soğuk ki;
Bir de şu taş duvarlar,
Soğuğu düşünmek istemiyorum.
Bir de akşamları.

Ne güneş gül gibi kızarıyor,
Ne havada özgür bir koku var.

İNSANIN KALBI, BU NASIL KURULUR

VELİ ARAS

Geceден geceye sekerek atla!
Ey! Ömrü tükenen tatlı hayâller!
Yaşanmış günleri bir yerde sakla;
Sorulacak sana uzunca yıllar.

*
**

Bakarsın umulmaz aniden olur.
Hoşsa tasarruf, bil ki iyidir durum.
İnsanın kalbi, bu nasıl kurulur?
Kabirdir, bilinmez belki bir bodrum.

*
**

Hâfıza, âkıl, irâde: hepsi bu.
Ne bir ses duyulur, ne de bir nefes.
Tutarlar ucundan ince tabutu.
Bulamazsın, hani bitmeyen heves.

*
**

Çocukluk, çılgınlık, olgunluk biter,
İçtiğin su, yazdığın kâlem biter;
Doğarsın yeniden. Hayatın biter!..
Biter okunan türlü, herşey biter.

ELLİYEDİ

İnsan, dünyayı ve çevresindeki eşyayı kendisi ile karşılaştırarak, mukayese ederek ölçer. Örneğin, hayatı tarif ederken birim olarak insanı aldığımız gibi, zekâyı tarihte tavsifte ve ölçmede de birim olarak insanı almalıyız. Kaldı ki, hayat ve zekâ arasında da sıkı bir irtibat, bir akrabalık, bir benzerlik vardır. Arasında benzerlik olduğu veya aynı şeyi gösterdiği zannedilen kavramlardan iki tanesi de akıl ve zekâ kavramlarıdır.

Birbirine mânâ olarak karıştırılan bu akıl ve zekâ kavramları arasındaki ilişki nedir, nasıldır? Zekâ nedir?

Müşahedelerin, bizde zekâ kavramı üzerinde uyandırdığı ilk hüküm şu:

Her fert zeki olarak, yani «zekâ» sahibi olarak doğuyor, fakat «aklı» sonradan kazanıyor.

Yirminci asrın filozofu, Bergson, zekâ için şöyle der:

«İlk insanların ve her asrın, geri kalmış kısımları, tabi'ata uymak, hayvanlar ve kendileri arasında münâsebet kurmak için, âletler yapmıştır. Bu âletler, zekâ ile yapılmıştır.»

Görülüyor ki, âlet yapmak, teknikde yükselmek akla değil, zekâyı işaret eder. Alman Psychologue ve Pedagogues'larından William Stern, «zekâ, düşünceyi, hayatın yeni şartlarına uydurmaktadır.» Bunlar da gösteriyor ki, zekâ, sevk-î tabi'iden yukarı, akıldan aşağı, bir şu'ûr basamağıdır. Akılın tatbikçisi gibi olan zekâ, akıldan önce teşekkül eder.

Zekâ, hayatın veya bu hayatî potansiyelin gerçeklerini tanıma, gerçeklere uzanma ve eğilme, bu gerçekleri kendi lehine, kendine yarayacak bir şekilde kullanma gücü olarak, ferdin orijinal hayatı için zarurî ve tabii bir silâhtir. Bu gücün, tehlike, ihtiyaç ve yeni yeni ilgiler karşısında, tehlike, ihtiyaç ve ilgilerle orantılı olarak artan bir iç enerji durumunda oluşu, netice itibariyle fertte kendi orijinalliyini savunma duygusunu meydana getirir.

Zekâ, doğuştan gelen, insanın hâdise ve eşyalarla, eşya ötesi mânâ âlemini tetkik ve araştırma iştiafinin icab ettirdiği idrâk gücü ve kuvvetidir. Bu haliyle, zekâ mücerred fikirlerle düşünülebilme gücüdür.

Bu gücün müşahhas bir şekilde tarif edilmeyişi mecburî olarak zekânın, varlıkların faaliyet tarzları içinde mukayeselerine yol açmıştır. Nitekim, insan zekâsını tarif etmek ve ölçmek isterken de bu yolda yürümeyi ilmi ve mantikî bulmuşuzdur. Fransa'da Binet ve Simon, Amerika'da Tesman ve Mernil'in ve bunlardan sonra gelen psikologların hazırladıkları bütün standart zekâ testleri bir önceki paragrafta söylenen esasa, faaliyetler içinde ölçmeye dayanmaktadır. Bunlar, insan zekâsını ve seviyesini günlük davranışların arasında aramışlar, her zekâ yaşı ve seviyesi için belirli ve standart davranışlar grubunu kıstas kabul etmişlerdir. Şu derecede zeki olmak için şu uyarıcılar karşısında, şu davranışları göstermek gerekir, demişlerdir.

«Bu ölçüler bu fonksiyonun şemalaştırılmış konvansiyonel bir biçimine hitap ederler. İnsanların fikrî değerleri hakkında ancak eksik bir bilgi verirler. Fakat onları takribî şekilde kategorilere ayırmayı mümkün kılarlar (...) Gerçekten herkesteki zekânın kalite ve kantitesinde büyük bir çeşitlilik var (...) Her insan farklı fikrî kabiliyetler de doğar (...) Zekânın yaradılışı hakkında hiçbir fikrimiz yok (...).

«Zekâ yalnız başına ilim meydana getirme kabiliyetinde değildir. Fakat onun yaratılması için zarurî bir elemandır. İlim, bir görünüşü olduğu zekâyı kuvvetlendirir.» (1)

A K I L

Zekâ, insandaki idrâk gücü, düşünebilme kuvveti ise, akıl bu gücün objektifleşmesi ve sosyalleşmesidir. Akıl, zekânın muhitindeki eşya hâdiselerle temasından doğan, tabii ve sosyal düzendeki ilişkilerin zekâyı sirayetidir. «Akıl, hayatın ve zekânın sosyal düzen ile eşya düzeni içinde duyumlara ait doğmatik ve somut idrâklerle terbiye edilmesinin ve katılaşmasının bir sonucudur.»

İnsanlar; sosyal düzen, gruptan gruba, muhitten muhite değiştiği için, akli, sosyal münasebetlerden çok, her zaman ve mekânda değişmeyen, sabitlik arzeden eşya düzenine göre düzenlemeyi uygun bulmuşlardır. Bu akla «objektif akıl» diyebiliriz. Bu çok ümit bağlanılan «akıl» gerçekte eşyanın ilişkilerine dayanır ve duyular üzerine kuruludur.

İnsan, içinde bulunduğu ve hayatı boyunca asla kurtulamadığı eşya dünyası içindeki zarurî ilişkileri ile hayatî gücü temsil eden zekâyı; eşyaya yöneltmeyi, eşyayı incelemeyi bir bakıma mecburi kılar. Böylece, hayatî gücümüz olan zekâ, yavaş yavaş eşyaya uyar, eşyalaşır. Eşya dünyası ile karşılaşan idrâkimiz zamanla mekanik bir şekil alır. Sebebler-neticeler dengesi arasından akli süzerek, kazanır. Böyle olunca da, objektif mânâsı ile akıl; eşyadaki etki ve tepkilerin, zekâyı kazandırdığı bir çehre, zekâ için kazanılmış bir kabiliyet ve alışkanlık oluyor.

«Objektif bir akıl, eşyadan kazanılmış determinist ve mekanist bir çehredir.»

Akıl, eşyanın kendisini zekâyı kabul ettirmesi, aklilik determinizme (Determinizm, şu anda mevcut olan olayları, geçmiş olayların bir sonucu olarak yorumlar; yani, olayların arkadan gelen bir zorlanma ile oluşturduklarını kabul eder.)- Ve mekanizme uygunluk keyfiyetidir. Şu halde, aklın ve mantığın prensipleri dediğimiz şeyler, muhitimizdeki eşya ve eşyaların tabii ilişkilerine uyan bir şekilde düşünmeyi ifade eder.

Netice itibarıyla akıl, eşya düzeni ile zekâ arasında ki ilişkiden doğan ve bu arada sadece duyuları vasıta edinen, his kuvvetiyle anlaşılabilen ve hissedilebilen «şeylerin zekâdaki zincirleme oluşturduğu birikimdir. Aklın sınırlılığı:

Akıl, kaotik eşya dünyasının da mahpesinden kendisini kurtaramayacaktır. Hayatiyyemizin eşyaya intibakı olan akıl ve bu aklın kanunlar, eşyanın gayrisine tatbik edilirse normal olarak netice vermeyecektir. Aklın kanunları, gerçekte eşyanın, madenin kanunları demek olacağından, hayatî temayüllerimizden doğan eser ve hamlelerimizi ihata edemeyecektir. Çünkü, akıl, eşya dünyasında yine bu dünyanın kanunlarına göre hareket eder, hâdiselerin menşei ve gidişatını tetkik ederken vasıta olarak sadece ve sadece duyuları kullanır. Duyulardan başka bir vasıta yok... Akıl, bu duyular olmayınca, birşey yapamaz. Duyularımız da çevremizdeki her «şey»i noksansız, eksiksiz, mutlak bir doğrulukla olduğu gibi bilemediği, hissedemediği hakkında birşey söylemeye gerek yok, bile. Vasıtanın sınırlılığı, vasıtayı kullanmak mecburiyetindeki aklında sınırlı olacağı neticesini hemen verir, üstelik bunu gerektirir.

Hüccet-ül-İslâm İmam-ı Gazalî, El-Munkızu Min-Ed Dalâl isimli eserinde, aklın sınırlılığı üzerinde bir sürü misâl verdikten sonra sayfa 83'de şu hükme varır:

«Aklın faydası, Peygamberlerin mertebelerini bize öğretmek, nübüvveti tasdik için yol göstermek, nübüvvet gözüyle idrâk olunan şeyi anlamaktan âciz olduğunu kabul etmek, bizi elimizden tutup, körleri kılavuzlarına, şaşırmış hastaları şefkatli tabiblerine teslim eder gibi nübüvvet makamına teslim etmektir. İşte aklın hududu (hareket sahası) buraya kadardır.»

İbn Haldun'da (1332 - 1406) ünlü Mukaddime'sinde aklın sınırlılığı üzerine şöyle yazıyor :

... düşünce'nin varlıkları sebepleriyle kavrayabileceğine ve bunu en ince teferruatına kadar yapabileceğine inanmayınız —bu büsbütün saçmadır. Zira idrâk sahibi dünyanın kendi idrâkiyle sınırlı olan bölümünü gerçek dünya sanmaktadır— ki bu doğrudur ve onun için ses diye birşey yoktur. Aynı şekilde kör için de görülebilen şeylerin bilgisi yoktur. Bu insanların, algılamadıkları şeylerin varlığını kabul etmelerini sağlayan etken annelerinden, babalarından, çevredeki diğer insanlardan öğrendikleridir. Diğer bir deyişle inançları kendi çaba ve algılarıyla çevrelerindeki genel görüşlere göre biçimlenmiştir. Aynı şekilde, hayvanlar da sorularınıza cevaplandırabilselerdi zihnin hiçbir faaliyetinin olabileceğine inanmadıklarını söylerlerdi. Bu noktayı belirttikten sonra bizim algılarımızdan üstün bir algının mümkün olduğunu kabul etmemiz gerekir. Zira bizim duyularımız yaratılmıştır ve varlıkların çok büyük bir bölümünü kavramaktan âcizdir. Allah'ın mahlûkatı, insanın algılarının uzanabileceğinden çok daha geniştir. Yalnız Allah her şeyi (ilmiyle) kuşatandır. Bu, aklın geçersizliği anlamına gelmez. Akıl güvenilir bir terazidir ve varlıklarına güvenilebilir. Ama bu teraziye, Allah'ın birliği, öte dünya, peygamberliğin niteliği, kutsal değerler ve buna benzer sorunları tartmakta kullanmaya kalkışmak kuyumcu terazisiyle dağları tartmaya benzer. Bu terazinin kendisinin hep bozuk olduğu anlamına gelemez. Meselenin aslı, akli sınırsızlığı kuşatan sınırların olduğu ve bu yüzden de Allah'ı ve özelliklerini kuşatamayacağıdır. Zira akıl da Allah'ın yarattığı sayısız zerrelere bir zerrelerdir. (2)

Aklın sınırlılığı üzerinde başka bir şey söylemeye herhalde gerek yok.

Akıl ve Vahiy :

Akıl mahiyeti hakkında yaptığımız açıklamalar neticesinde elde ettiğimiz hükümlerden biri de akılların farklı oluşuydu. Meydanda pek çok akıl var... Benim aklım senin akıl, onun akıl, şunun akıl, falanın akıl, filanın akıl...

Ahîret bilgileri ve Allah-û Teâlâ'nın beğenip beğenmediği, isteyip istemedikleri kısır ve âciz insan aklı tarafından bilinebilseydi, bulunabilseydi, o zaman Peygamberlerin gönderilmesine, vahyin gelmesine ne hacet kalırdı? Hiçbir akıl, ahîret bilgilerini bulamayacağı çözemeyeceği içindir ki, Allah-û Teâlâ dünyanın her tarafına peygamberler göndermiştir.

Akıl ile anlaşılan şeyler, his uzvları ile anlaşılanların üstünde olduğu ve bunların yanlışını çıkardığı gibi, yan his uzuvlarımız, akıl ile anlaşılan şeyleri anlayamayacağı gibi, akılda peygamberlik makamında anlaşılan şeyleri kavramaktan acizdir. İnanmaktan başka çaresi yoktur. Akıl anlayamadığı şeyleri nasıl ölçebilir. Bunların doğru veya yanlış olduğuna nasıl karar verebilir?

İslâm'da aklın ermediği şeyler çoktur. Fakat, akla uymayan birşey yoktur. Eğer akıl, anlayamadığı, idrâkten âciz, olduğu ahîret bilgilerini zorlarsa, ya yıkılıp insan aklını kaçırmaz, yahut bunları alışmış olduğu, eşya düzenine göre te'vil edeceğinden yanılır, aldanır ve herkesi aldatır.

Ortada eksikliklerin, cehaletin, şehvetin ve hevai nefsin te'sir etmediği mutlak bir mânâ da akıl yoktur ki, Kur'ân âyetleri o aklın prensiplerine göre muhakeme mevzuu yapılsın. Şurası açıktır ki, biz Kur'ân-ı Kerim'in âyetlerini bu pek çok akıl çeşitlerine göre uydurmak için te'vil yoluna sapacak olursak neticede ortaklık curcur-

Hiç şüphesiz ki akıl vahyi almak konusunda tamamen red edilmiş, ihmal edilmiş ve saf dışına atılmış değildir. Aldığı vahyi anlamak ve idrâk etmek konusunda da kapı dışarı edilmiş değildir. Şu kadar var ki, vahiy aklın sahasının dışındadır.

ALTMİŞ

Bunu açıkça kabul etmeliyiz. Her mes'eledede her hâdisede başvurulacak son merci, hüküm kaynağı akıl değildir.

Naslar muhkem olarak kaldığı sürece bu açık nasları te'vile sapmaksızın olduğu gibi, mutlak bir şekilde ölçü olarak kabullenmek gerekir. Ve gerçekte akıl kendi hükümlerini eşyadan değil, bu sarîh naslardan almalıdır. Ve kendi metodunu bu sahîh esaslara göre seçip, tatbik etmelidir.

Akla şöyle bir soru gelebilir: Akıl ve Vahiy değer ve doğruluk itibarıyla mü-savi midir? Cevap, net ve kesindir.

Vahiy ve akıl hiçbir zaman ve mekânda eşit olamaz. Birbirlerine zıt düşmez-lerse bile...

Vahiy, kesin olarak, aklın düşünce mefhumlarını prensib ve delillerini değerlen-direceği bir mutlak ölçüdür. Akıl, sapma ve yanlışlarını ona göre tashih eder. Ve şüphesiz ki ikisi arasında bir uygunluk ve insicam söz konusudur. Fakat bu esasa göre... Biri ölçü, biri de ölçülen... Yoksa ikisinin birbirine denk ve eş olduğu her iki-sininde birbirinin aynı seviyede bulunduğu esasına göre değil. Ayrıca da kusur ve eksikliklerden arınmış bir aklın realiteler dünyasında varlığı söz konusu olmayan bir şeydir. Böyle birşey ancak idealiteler âleminde söz konusu edilebilir. Açıkça ve mut-lak bir kesinlikle şunu söyleriz ki:

Akıl, hiçbir zaman Kur'ân prensiblerinde hakim rolünü oynayamaz. Şeriat'a nisbetle akıl, ışığa nisbetle göz gibidir.

Nihai hüküm :

«Bizim aklımız (benim değil, bizim aklımız; dâvanın akli) İslâmın dört asırdır bellediği akıl... Ve yine bizim aklımız, noktası noktasına İslâmî emirler manzumesine bağlı... Harikulâde bir Arap atının, süvarisinin emrine bağlı olması gibi... O, «dur!» deyince durur, o «koş!» deyince koşar. Süvarimiz İslâm...» (3)

AKIL VE ZEKÂ ÇATIŞMASI...

Objeler dünyası insanı yutmaya, akıl insan idrâkini eşyanın kanunları ile sım-sıkı sarmaya, bir çembere hapsedmeye çalışmaktadır. Bu; aklın, objektif duyular üze-rine kurulu olduğundan ve duyularımızın da, varlığı eşya olarak idrâk etmeye elverişli bir yaratılıştan oluşundan geliyor. İnsan aklın bu gayretkeşliği karşısında içinden —da-ha doğrusu zekâdan— gelen bir duygu, bir istek ile bu dar çemberi kırmaya, bunu aşmaya çalışmaktadır. Aşmanın zor oluşuna rağmen... Fakat, bu halde bile organizma olarak eşyanın dar sahası içinde bulunuşu kedinin bu gayretini bir noktaya kadar ulaştırmakta onun ötesine geçememekte...

Akıl ile zekâ arasında fıtrattan gelen bu çatışmayı, sürekli olarak, durmamaca-sına, objeler dünyasına karşı zekânın bir isyanı ve objektif mânâda bir akılla sürtüş-mesi şeklinde telâkki etmiyelim. Zaman zaman zekâ bu akla karşı isyanın, çıkışın ya-rında eşyaya da yönelmekte, onunla kendi organizmasının rahatı için ahenk teşkil et-meye çalışmaktadır. Bu yöneliş, «Teknik» gibi sahaların oluşması sağlamıştır.

Yüksek bir idrâk seviyesini temsil eden zekâ, zaman zaman kendi üzerine kapa-narak, kendi «ben»ine yönelerek kendini nefis muhasebesine çekmekte, bundan, ne-ticesi müsbet veya menfi, nasıl olursa olsun «haz» duymakta ve sonuç olarak da «ak-ılın kanunları» ile izah edilmeyen «estetik hazzı» duymaktadır.

Artık iyice anlaşılıyor ki, akıl objektiflikle zekâ da zaman zaman objektifliğe açılan bir sübjektiflikle akrabadır.

Akıl ve aklın vasıtaları duyular mekân ve mekânın tabii şekli maddeye tutunmuş ve katı bir determinizme bağlı iken, zekâ ve zekânın kendi üzerine kapatıp «nefs muhasebesine» çekerek, idrâk ettiğini idrâk etmesiyle meydana gelen «şuur» mücerred ve endeterminist bir hamle ve hareketin ulvî iştiyakî ile yüklüdür.

Gelişmişlik ve hayatilik ifade eden zekâ, sanatkârlık gayretleriyle yaratmaya çalışırken, «Yaradan'a tapınmakta; eşyanın mahbesinde kalan akıl ise, determinist tutuşu ile bunu önlemeye çalışmaktadır.

Eşya düzeni zekâyı kendi kalıplarına zorlarken zekâ, garipliklere, orijinalliklere olağanüstü olaylara ziyadesiyle ilgi duymakta, bu olayları mukaddesleştirmektedir. Zekâ, mantık üstü, mantık dışı, en-determinist bir âleme özlem duymakla, eşyaya başkâ, akla karşı gerçek bir savaş vermektedir. Akıl da zekânın bu temayülünü inkâr etmekte çalışmaktadır.

Zekâ sürekli «Mutlak» bir hakikatin peşindeyken «bu-nu bulma gayreti için» deyken, akıl, zekânın aradığı «Bir»e karşılık, eşyanın kendisine ikrar ettirdiği «çokluk» peşinde...

Duyularımız, hem sıfırı, hem de sonsuzu idrâk edip, kuşatamıyor. Akıl da sürekli olarak duyuların dar çerçevesinden çıkamadığından izafî «bir»ler peşinde, fakat zekâ sıfır ve sonsuzu keşfedince bu keşfetme, kuşatamayışın, idrâk edemeyişin rakidir. Bu hal içinde, zekâ, kemmiyetle uğraşmak yerine keyfiyete takılıp «Mutlak Bir»e ulaşma cehdi içinde çırpıp durmuştur.

Akıl hakikâti parçalar içinde idrâk ederken, zekâ parçalardan «bir»e giden çalışmada içersinde her şeyi «bir»leştirme peşinde...

Zekâ, sürekli olarak maddeden mânâyâ, somuttan soyuta doğru sıçrama temayülü içindeyken, akıl tam tersine bu cehdi kabul etmeme temayülünde, donuklaşmış katılaştırmış vaziyette maddenin eşyanın kanunlarını aşmamaya çalışıyor. Akıldaki temayüle mukabil zekâdaki sürekli atılım cehdi, kendisini aşma gayreti... (4)

Son olarak, sadece zekânın idrâk gücü için şunu nakledebiliriz:
«İdrâk, idrâk edemediğini idrâkdir.» (5)

(1) Alexis Carrel, İnsan Denen Meçhul, sayfa: 147-148.

(2) An Ara Philosophy of History, Charles Issawi, Londra 1950, c. 3, s. 29.

(3) Necip Fazıl Kısakürek, 1001 Çerçeve, 1. cilt, shf.: 22.

(4) S. Ahmed Arvasî, Kendini Arayan İnsan.

(5) Hz. Ebubekir (R.A.)

KAYNAKLAR :

İhyâu «Ulûmi'd-din-i» 1. ve 3. cilt İmamı Gazalî

El Munkızı Min-ed dalâl, İmam-ı Gazalî

Marifetnâme, Erzurumlu İsmail Hakkı Hazretleri

Tam İlmihâl - Saâdet-i Ebediyye, İmamı Rabbanî Hazretleri, (Mütercim: Hüseyin mi Işık)

İnsan Denen Meçhul, Dr. Alexis Carrel

İslâm Felsefesi, Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken,

Dinî ve felsefî sohbetler, Ferid Kam

İlmin Işığında İslâm, Vahiddüddin Han

TDK'na

Herşey oldu şu «Dil Kurumu»nun oyuncağı,
 «Örümcekler»i silerken batırdı «ocağ»ı.
 «Örümcek» tabii idi, bir de çıktı «doğa»;
 Her hâlde hatâlısı bu, doğrusudur : boğa.

Kurumcu herşeye bir eş buluyor,
 «Öz» yapayım derken «göz» den ediyor.
 Hanı kaldırıp «şehir hatları»nı, (1)
 «Kent çizgileri»nden niçin binmiyor?

«Kurum»un her zarifte var bir kaba parmağı,
 Değiştiremiyor mu hatırlayamadı mı?
 «Büyük Millet Meclisi»ni özleştirerekten,
 Niye yapmadı : «Ulu Ulus Oturağ»ı?

Yıs 1974, Pazartesi, s : 2.

Toplamalar

— Gençlere —

«Ağaca dayanma kurur, insana güvenme ölür.» (2) Sımsıkı...
 Allah'a sırt ver (3) ki anlarsın işte o zaman kör gözün görür (4).

— Türk sazları ve

mûsikisinden gocunarlara —

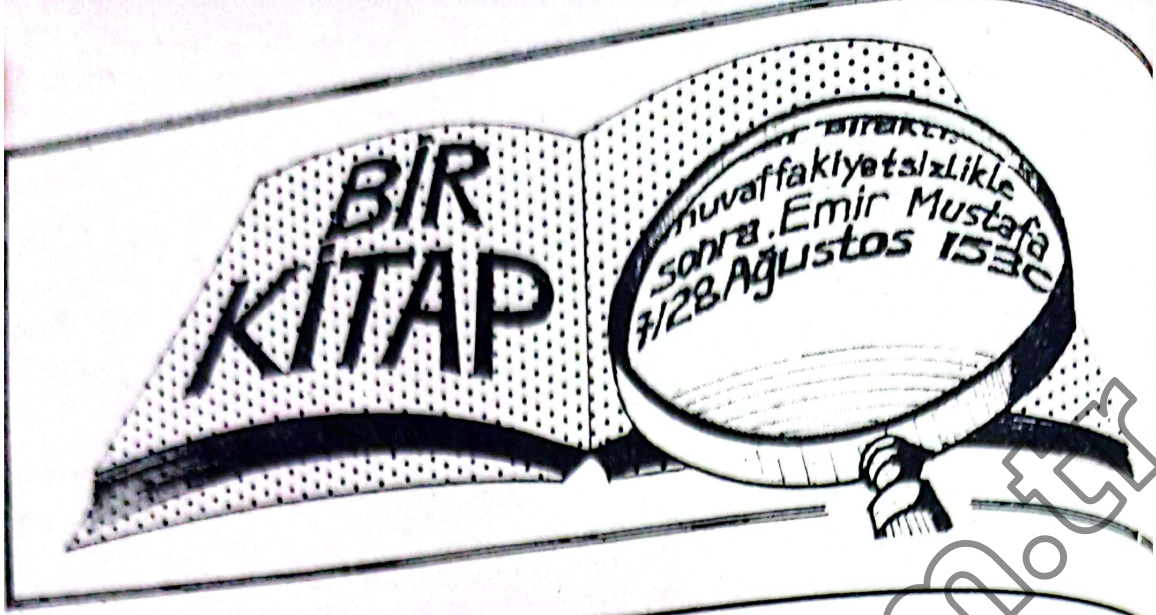
Orkestraya san'at derler, nerede san'atın süsü?
 San'atta huşû' gerek, bu sanki gök gürültüsü. (5)

— Batılı kâfirlere —

Evini sokak yapıp, kışına su dokunduramaz.
 Abdest alana gülüp, kendine hiç toz kondurmaz.

- (1) ERGİN, Prof. Muharrem, İsmail Cem'le Açık Oturum 5, Orta-Doğu Gaz. 27 Ma-
 (2) Millî Kütüphâne Genel Müdürlüğü : Türk Atasözleri ve Deyimleri; c. 1, s. 14,
 s. 304 — c. 2, s. 235, s. 6350; 1000 T.E. nu.: 47, 48, M.E.B. İst. 1971.
 (3-a) Kur'ân-ı Mecîd; 3-159, 60 / 4-81 / 5-11 / 6-89 / 8-2, 49, 61 / 9-51.
 b) ÇANTAY, Hasan Basri; Hadisler, On Kerre Kırk Hadis, Metni Meâli İzâhı,
 c. 1, s. 313 — c. 2, s. 234, 239; A. S. M. İst. 1957-1958.
 (4) DERMAN, M. Allah Dostu Der Ki..., s. 13-14; Ayyıldız Mat. Ank. 1971.
 (5) ÇAMLİBEL, Fâruk Nâfız; Han Duvarları; s. 22, Özaydın Mat. Kol Şir. İst. 1973.

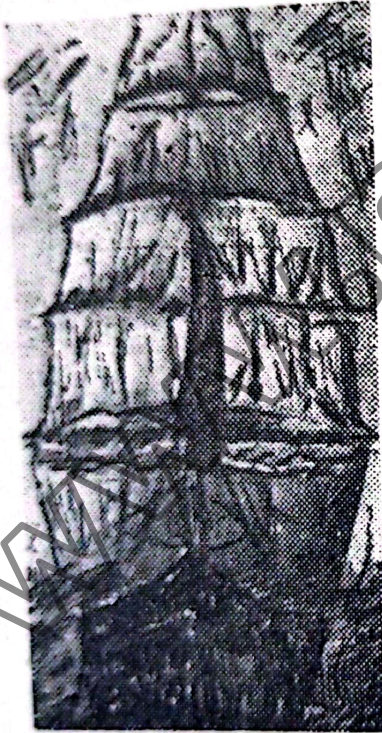
ALTMİŞÜÇ

HAYREDDİN VE ORUÇ GAZİLERİN ÇEVRESİNDE

«Bahar günleri gelip, yeryüzü yeşil nebâtlar ile müzeyyen olup, gazilerin gönülleri bülbüllerin feryadı gibi, cihâd için cûş'u hurûşa geldi zaman yine deryaya açıldık.»

Veli ARAS

Elimdeki şu kitabı (1) üçüncü defa okuyuşum. Belki daha da okuyacağım. Her okuyuşu tarihte aramıza giren perdeler aralandı. Yorular ve düşünceler özleşti. Bu kitap neslimiz el kitapları arasına girmeye lâyık. Hususiyetle «Devlet-i muazzâma» ve Osmanlı muhiblerinin el kitabı olmalı. Her gün yeni yeni eserler reşrediliyor. Müsbet-menfî, sahîh-sahte. Kâmetler, hakikatler karışıyor. Ama suyu gözesinden içmek ve öze tâlib olmak ne büyük baharlık.

Büyüyoruz, ama nasıl? Bizi besleyen damarlar neler? Acaba gerçekten kökleşiyor muyu? Yoksa mevsimlik miyiz? Kesret birşey ifade ediyor mu? Samimiyet nedir ve gaflet nedir? Daha neleri soruyor bu kitap.

Evet biz de çoğalıyoruz. Hem de çığ gibi. Aded kabarıyor. Hamla büyüme, pişmiyoruz. Velûd yazarlarımız var. Yayın organlarımız da çoğalıyor. Tarihin ibret aynasına bakmadan ve murakabeye dalmadan büyütüyoruz. Tesirlere ağız. Bölünebiliriz. Hiç kimsenin boğazına çakılmadık kolayca yutulabiliriz.

İdealist islâm münevverinin islâm tarihini müteaddid defalar okumaları gerekir. Zaaflarımızdan bir tanesi de bu; islâm gayesiyle yapılan fâtihtihleri, bu gaye ile meşbû fâtihtihleri, bu fâtihtihleri besleyen damarları

ALTMİŞDÖRT

bütün bunlara zeyl olan Osmanlı tarihini hakkıyla bilmiyoruz. Sadece kuru bir heyecan duyuyor veyahud da öğünüp işi bitiriyoruz. Neden İslâm tarihine müteallik mes'eleleri ve icraatları bizzat kaynaklarından öğrenmeyelim. İslâmcı münevveriz, ama, neye ve hangi icraatımıza dayanarak bunu söylüyoruz.

Barbaros'u yücelten tevazuyu, samimiyeti niye kendimize rehber edimiyelim ki! Acaba onu velâyet makamına eriştiren şeyler neydi?

Günümüzde metodlar, sloganlar tıpkı çağ gibi kaypak. Hepsi samimiyetten uzak, hepsi yalan. Ve kahramanlar şâibeli. Tarih hafızasız ve ruh-suz, kupkuru.. Aydınlatmıyor, meçhûle, çıkmaza götürüyor.

Kitabı, her açıta ve kapayıta uzun uzun yutkundum. Evirip çevirdim, sayfaları tekrar be tekrar karıştırdım. Üslûb için pek birşey söylemeyeceğim. Zaten : «Gazavât-ı Hayreddin Paşa nâm-ı şerifiyle yâd kılınan bu kitâb-ı mübareki. Seyyid Murâdî Reis 941 sene-i hicriyyede Hayreddin Paşa'nın Zât-ı Şeriflerin dinleyerek tahrir eylemiş.» Hayreddin Lala bizzat kendisi yazmamış. Üslûbuna hiç müdahale edilmediğini zannediyordum. Ama Muhterem Ertuğrul Düzdağ ettiğini söyledi. Esere, hâtıra şeklini ve üslûbunu verdiklerini, eserin sonunda izah ediyorlar. Ama nasıl bir üslûb; ince ince yağan yağmurun toprağa işleyişi gibi insana işliyor. Kitap hazırlamak ve oradan buradan çırpıştırmak, kısacası kitabın namusuna geçmek günümüzün yaygın bir alışkanlığı. Cümleler hiç tutuk değil. Sâde, derin ve bu nisbette de tesirli ve anlaşılır.

«Bahar günleri gelip, yeryüzü yeşil nebâtlar ile müzeyyen olup, gâzilerin gönülleri bülbüllerin feryâdı gibi, cihâd için cûş u hurûşa geldiği zaman yine deryaya açıldık.» (C. I, S. 105).

Bakın tıkanık bir üslûb mu? Değil!

Yazar kitabı hazırlayışının sebebini (Birkaç Söz) başlığı altında izah ediyor. «Büyüklerin kıymetini bilmeyen milletlerden büyük adamlar yetişmez olur... Örnek millî şahsiyetlerin, hayat hikâyelerini eser ve fikirleri ile yeni nesillerin önüne konması zarurî bir ihtiyaçtır, v.b.) Hepsine canı gönülden iştirâk ediyoruz.

«Rabbin ile muameleni dürüst eyle de kimseden havf eyleme.» (C. 1, S. 133) diyor. Barbaros. Nedir bu tevekkül ve sakinlik. Bu hususda diline doladığı bir beyit var : «Bir kişinin ki yardımcısı Allah ola varkiyas eyleki ol ne şah ola.»

Hased ve kibir bütün güzelliğin, hasenatın yanmasına sebep oluyordu. Şeytanın koğulmasına sebep de bu değil miydi? İslâm tarihî böyle sayısız tevâzû örnekleriyle dopdolu. Barbaros tekrarlıyor : «Hâk ol ki, Hüdâ mertebeni eyleye âli» (Hâk ol — yani toprak ol) Sade söylemekle kalmıyor. Hayatına uyguluyor. Fatih'in yüzüne yüzüne toprak serpmesi gibi.

Barbaros vakurdur. Sabırlıdır. Telâşsızdır : «Olacak olsa gerek çâr-ü ağâr / Gerek kalbin gen tut, gerek dar.» Bu beyiti de sık sık tekrarlıyor. Ağabeyisi Oruç'da Barbaros gibi. Çok değil iki kişi ve birkaç bin levent Akdeniz'de kuş uçurtmuyor ve Avrupalının rüyalarına giriyorlar. Barbaros er müşkül karşısında duâ ediyor :
«Geceyi üçe ayırmıştım. Birinci kısmında Kur'ân okur, ikinci kısmında la ibâdet eder, üçüncüsünde uyur idim. (C. II, S. 55) İstihareye yatıyor. Müşâvere ediyor.

İnsanları biyolojik bağlarla izah edenler, Selçukluları ve Osmanlıları da aynı yanlış hükümle yorumluyorlar. «İlâ-yı Kelimetullah» uğruna dövüşüklerini kabul etmiyorlar. «Daha da olmazsa öyle birsey yok, nasıl isbât edebilirsiniz diyorlar.» Tabii bu bir «tevhid» mes'elesidir. Tevhid, ümmetçilik değil midir? Eğer osmanlı ümmetçi değil ise, Hz. Peygamber de lider kabul etmeleri bir fantazi olurdu. Neden ordu «gülbang-ı Muhammedi» çekip hücumu geçiyor? Tabii bunun dayandığı bir gâye var. Barbarosla Oruç Gâzi'nin cihâdlarındaki ruhu, kendilerinden dinleyelim : «Biz canımızı başımızı, din-i mübin uğruna fedâ edip gece gündüz cenk-i cidâl, harp ü kıtâl eylerdik.» (C. 1, S. 110) «Yâ ilâhel Âlemîn! İzzetin, celâlin hakkıyçün ve habibin Muhammed Mustafa hakkıyçün ve cemi enbiyâ ve evliyâ hakkıyçün, ben zayıf kulunu din düşmanı olan küffâr-ı hâksâ üzerine mansur eyle...

Fisebi'lâh gazaya niyet ettim. Can ü başımı bu yola koydum... Bismillâhirrahmânirrahim, Tevekkeltü alâllah.» (C. 1, S. 78) Devlet de ayrı gayeyi taşıyordu. «Hâkimü'l-Haremeyn» değil, «Hâdimü'l-Haremeyn» diyor hutbe okuturmazdı herhalde Yavuz Sultan Selim. Barbaros Yavuzdan vakanüvis Kanunî'den «Padişah-ı İslâm» diye bahseder. Yavuz Sultan Selim de ordu için şöyle duâ ediyor : «Hak teâlâ dünyada ve âhirette mücahit lalaların yüzlerini ak eylesin. Dünya durdukça düşmanlar üzerine kılıçlarını keşkin eylesin. Ve herhalde Allah-ü Zülcelâl, küffârı, makhûr eyleyip, karada ve denizde, asâkir-i İslâmı üzerlerine mansur ve muzaffer eylesin.» (C. 1, S. 127) Barbaros da başa bağlılık o derece kemâle ulaşmış ki... Kanunî ile ilk görüşmelerinde, huzura çıkışım : «Edep ve huş» üzere tıfl-ı mektebesine diz çöküp oturdum,» (C. 2, S. 168) diye anlatır. Bu korkudan değil samimiyetten geliyor. Başın İslâma, bağlı olduğu bir vasatta, cemiyet (tebaa) de başa bağlılığı, gayet tabii olan bir şeydir.

Barbaros başa bağlılığı o dereceye çıkarır ki, Osmanoğullarına hususî bir yer ayırır. Onlardan duâ almayı saadetlerin en büyüğü olarak telâfki eder. Muvaffakiyetlerini, zaferlerini onlardan aldığı duâyaya bağlar : «Nasıl zengin olmayalar ki, Âl-i Osman'dan duâ almışlardır. Dünyada iksir dedikleri padişah duâsıdır. Her kim Âl-i Osman'dan duâ alırsa, şüphesiz tuğru iş kolay gelir. Zirâ onlar bir ulu ocaktır. Kim onlara yan bakarsa onları

başı aşağı olur.» (C. I, S. 79) Aynı şeyler (C. I, S. 127, 211, 212, 213, C. II, S. 53, 178) ısrarla tekrarlanır.

Bu kitapta bir müslümanın hayatının işleyişini görürüz, öğreniriz. Gazilerin hepsi pâk abdest alırlar. Gazâlara niyot ederler. Kazandıklarını yoksullarla beraber yerler. Onların da gâzi babalarına bağlılıkları sonuzdur. Âlimler vazifesini yaparlar ve poygamberlerin varisleridir, nazarıyla izzet ve ikrâm görürler. Barbaros «Bana kitab'ın kavli ne ise ifade edesiniz.» (C. I, S. 199) der. Etrafındaki boğlere göndirdiği mektuplarda zulüm ve adâletsizlikten şiddetle kaçınılmasını emreder. «Her işi şeriat ile işle» (C. I, S. 225) yiniz der. Şer-i şerife sadece Barbaros değil bütün kadro uyar. Cezayir'de kendi yerine bıraktığı Hasan Ağa bunlardan bitabastıkları yerler şenlenir, hayat bulur. Gâzi babanın leventlerin gelmeleri dört gözle beklenir. Herkes baba der. Sömürmezler, ezmezler, zulmetmezler. Himâye ederler, şefkât gösterirler, yardım ederler. Ve dağıtırlar. Kurtarırlar : «Akraba ve taallukatımızdan gayri, vilâyetin bütün fakirlerinin ihtiyaçlarını da giderdi. Yetim oğlanları giydirip sünnet ettirdi. Rodos'ta esir iken birlikte tuz ekmek yediği yarenlerinden vesâir ümmet-i Muhammed esirlerinden ikiyüz kadarını satın alıp kurtardı.» (C. I, S. 81) «Öteki yarısını fakir fukaraya sadaka dağıttık. Öyle ki, Tunus'un fakiri fukarası : — Allah size yardım etsin, ey mücâhidler» diye alkış edip : —Allah teâlâ bu gazileri râhmet gönderdi. Gelişleri beldemize rahmet oldu, derlerdi» (C. I, S. 96) «Hak rızası için kazanlar kaynatıp, yediğün yedi gece, eli gücü yetmez fakirleri yedirip içirdik.» (C. I, S. 114)

Bir değil beş değil her zaman yardım ediyor, dağıtıyor ve yediriyorlar. (C. I, S. 160, C. II, S. 55) «İnsanların hayırlısı insanlara faydalı olandır» diyordu Hz. Peygamber, Barbaros öyle hayırlı ve mesud bir nizam kuruyor ki, insandan gayri hayvanata da şâmil oluyor. «İnsan şöyle dursun, bir karınca bile incinmezdi. Herşey nizam intizam içindeydi.» (C. I, S. 114).

Cuma ve Kadir gecesi vefat eder. Defalarca keşif ve kerâmetleri görülmüş bir veli : «Oğlum Aydın Kaptan! İç âleminde bazı şeyler görülür. Şaşırma, aksine iş işleme, teslim ol. Kişi hangi menzile ermek dilerse teslimlikle erer. Oğlum cihad yolunda gozenlerde seyran eksik olmaz.» (C. II, S. 49-49) Bunu Barbaros söylüyor.

Kitap üzerinde fazla konuşmağı zâld addediyorum. Alıp okuyunuz. Bir kerre dâhi okuyunuz. Zaten güzel şeyler üzerinde fazla konuşulmaz. «Güzelin vasfını tavsif mümkün mü?» Kitabı ben te'lif olarak değerlendiriyorum. Çünkü ihtiyaca cevap veriyor. Büyük bir boşluğu dolduruyor. Düşünümlere hazırlanılmış bir KİTAB...

Ayrıca, çocuklar için de hazırlanmış bir şeklini de sabırsızlıkla bekliyoruz.

EDEN
BULUR
BELASI

www.mttb.com.tr

Ahmet KURUCUO

Cinayet Masası Şeflerinden Komiser Turgut Bey, olanları, telefon len malûmatı düşünüyordu. Dışarda dizboyu kar vardı. Sabahtanberi hasretini çekiyordu. Radyodan ajansı dinledi. Son sigarasını da iç sonra başını ellerinin üzerine koyup masanın üstünde hafiften hafiften tirmeye başladı.

ALTMİŞSEKİZ

— «Maktulün cesedi bulundu!» Komserim diye seslenerek içeri giren polis memuru Sabri'nin patırdısıyla uyandı. Işıkları yakıp bir müddet suseduktan sonra; Komiser cesedi bulma işinin nasıl olduğunu öğrendi. — Bu işi sabaha bırakalım! Maznunları içeriye tıkin, nöbetleri tutun! dedi. Beyliğini kasadan çıkarıp beline taktı. Kocuğunu giyini, eyvallah çekip gitti. Şahinder hanımın evi boşalmıştı. Kocasını satılmış, iki gün önce öldürülmüş. Karakış iyiden iyiye bastırmıştı. Erkan ve Ercan kendisiyle birlikte zanlı olarak bu karanlık, soğuk odaya tıkmışlardı. Hiçbirinde ses yoktu. Cinayetle ilgili hiçbir şey konuşulmuyordu. Kimin öldürüldüğü belli değildi. Ama daha çok Şahinder hanımdan şüpheleniliyor, bu esrarengiz ölüm hadisesinin katili olarak görülüyordu. İlk kocası Nuri efendi de böyle bir kış mevsiminde öldürülmüştü. Nuri efendiyle ancak bir kaç yıl bir arada kalmışlardı. Köyde evlenip şehire gelmişler ve bir apartmanda kapıcılık yapmışlardı. Nuri efendi aslen bir köylü, Şahinder ise şehirden köye gelmiş bir küçük memurun kızıydı. Nuri efendinin öldürülüşünden sonra. Satılmış ile Satılmışın yaptığı iki odalık gecekonduya yerleşmişlerdi. Satılmış pazarlarda satıcılık yapan; Nuri efendinin tersine kıtkanaat geçinmekten, yumuşak huyluluktan uzak, dik kafalı, hırçın, hırslı, helâl ve haram bilmeyen, koskoca çocukların yanında bile atlet-kilotla dolaşmaktan sakınmayan birisiydi. Geçmişinden hoşlanmazdı. «Ah! Anam, babam! Siz kör müydünüz, şehirlerde o kadar arsa boşken heç bi yer zapdetmediniz!» derdi. Şahinder de geniş mezhep bir kadındı. Nuri efendiden çok Satılmış'a yakındı. Yarın ikinci defa sorguya çekilecekti. Birincisinde bir miktar hapis yatmış, acıları çabuk unutup Satılmışla evlenmişti. Her ikisiyle de basit bir evlilik yapmıştı. Apartmanda çalıştıkları zaman daire sahiblerine bir başka türlü bakardı. Şahinder hanım, Nuri efendiyle tanıştıklarını, Satılmışla buluştuklarını gözünün önüne getirdi. İki de yoktu. Yok olmuşlardı. 15 ve 12 yaşlarında iki çocukla ne yapacaktı. Bir kere daha evlenebilirdi, ama Satılmışın böyle aniden öldürülüp yok edileceğini doğrusu hiç düşünmemişti. Acaba içerde mi kalacaktı. Dışarı çıksa... Henüz ter ü tazelikliğini pek kaybetmemişti. Ah! Satılmış ne yaptın, ne oldu!.. Diye düşündü. Çocuklara baktı tahta bankın üzerine kıvrılmış yatıyorlardı. Satılmışla da böyle sarılıp, kıvrılıp yatarlardı. Satılmışın işe gitmediği zamanlar, üzerlerine gün doğar, gelip çocuklar uyandırır; kaldırırlardı. Taze ekmek, sucuk, yumurta olsaydı. Satılmış da olsaydı ah! Çocuklara «Ula deyyus! Ula hendek ardları! Ula eşşolu! Ula ne geliyonuz zabahtan!» diye bağırırdı. Satılmış yigit görünüşüyle bir türlü gözünün önünden gitmiyordu. Acaba sabah olacak mıydı.

Bekçi Durmuş efendi sert sert öksürdü. Ülen dinine yandığının melmeketi! Amma da ayaz yaptı bu gece ha! Adamın gaderine bak ki kötüy-

müş. Bi taraftan kış, bi taraftan çoluğu çocuğu ortaya döküldü. bi taraftan cesedi hastahaneye kaldırıldı. Ölen ne işin var hastahanede. Belli mi bunun öldürüldüğü? Belli. Hemde sırtından tam beş tane bıçak darbesiyle vere yıkıldığı apaçık. Ben cahil halimde billyom bel! Zaten bilmeyecek nesi var ki bunun. Zabıt dutuldu nasıl olsa. Sübyanlar içerde neder ki Ben dayanamıyorum koca herif olduğum halde. Amma belkim de burnuma büyük işlere sokuyomdur. Kadın kısmı kardeşim; bilinmez? Bana mı derler: karı ile arının sırrına erilmez deye. Demişlerdi zaten, öbür kocanı da böyle ölmüşdü diye. Varıp şuna bi döşensem... Ulen hemen söyleyin yoksa yaktım gitti desem. İçerden de heç ses soluk gelmiyor. Dışardan da hiç ses gelmiyordu. Saatına bakti üç dört saat sonra sorguya başlandı. O zaman biraz kasvetten kurtulur gibi oldu. Baba adam şu Durgut bey bunların işini hemen bitirir dedi. Göreceksin bunu çabucak bitirecek? İhtisenedir burada çalışıyordu. Turgut beye hepsi hayrandılar. Sade kendi de ğil. Bütün Şube bilirdi Turgut beyi.

12 yaşındaki Ercan'a baban evde size nasıl davranırdı? Annenle aralarında kavga olur muydu? Babanızı seviyor muydunuz? gibi bir sürü sorular soruldu. Zaten kendisinden böyle bir fiilin işleneceği tahmin edilmez ve beklenemezdi.

Polis memurları Sabri ile Nedim'in arasında götürülen Şahinder'in hâlâ iü başı, dik, yüzündeki renk değişmemiş ve çizgileri hâlâ seyrekli. Yarı eşarbi, sarı saçlarından boynuna doğru kaymış olup bir idam hükümlüsünün görünümü veriyordu Dudaklarında ve mavi gözlerinde telaştan hiçbir esare yoktu. Adımları çevikçe olup sanki evlenmeye gidiyormuş gibi notalı yürüyordu. Hiç de zinâ ve cinayet gibi iki suçda fail olmuşa benzemiyordu.

— Soruşturma fazla uzamadan nitecilenmişti. 15 yaşındaki Erkan aklı erdi ereli babasına karşı büyük bir sevgisizlik beslediğini, evin, sevgi vermediğini annesinin soğuk geldiğini hal ve hareketlerinin hoşuna gitmediğini, kendisini onlara hep yabancı hissettiğini, trafik kazası gibi bir kaza ile babasının geberip gitmesini uzun zaman beklediğini, tahammülünün son hadde ulaştığını ve evde kimse yokken işi becerdiğini birer birer ifade etti.

Nuri efendiden çocuk olmamıştı. Şahinder pazar alışverişi yapıp Satılmışla işi uydurmuş. Büyük çocuğa böylece hâmile kalmıştı. Bu mütekiben Nuri efendi de Satılmış tarafından öldürülmüştü.

Erkan ve Ercan taş merdivenlerden kaymadan yalpa yapmadan sakın, ağır ağır semerini düşürmüş hamallar gibi iniyorlardı. Uzaktan gelen vapur ve tren sesleri hafiften kar serpiştiren poyrazla birlikte içlerine dar işliyordu.

Komiser Turgut bey elinde sigarayla yine düşünceli ve tedirgin. Durmuş efendi! Durmuş efendi! Çay! Çay! diye sesleniyordu.

YETMİŞ

TANIŞMANIN ARDINDAN

Evet, beşinci dönemin ilk sayısında, bir sohbet (Musahabe) başlığı altında sizinle tanıştık ve bazı mes'elelere sathî da olsa temas etmiştik. Şimdi de aynı yoldan birkaç mevzuya temas etmek istiyoruz.

Peşinen söyleyelimki; Mecmuamız, umumiyetle talebelerin meydana getirmiş olduğu bir kadronun, zaruretler arasında Hakk'ın rızasına mazhar olabilme istikametinde arzettiği çalışmalarla size takdim ediliyor. Bu durum muvacehesinde istenmeden bazı hatâlar varit olabiliyor. Bizler mecmuacılık sahasında rekabet edecek şekilde bazı mefhumlarda müddei olmak istemiyoruz. Gayemiz tektir, bunu başka türlü yorumlarla dejenere etmenin ne mânâsı vardır ki?...

Mecmuamızın bu sayısını, daha cazip olacağını umduğumuz bazı değişikliklerle takdim etmeye çalıştık. Bu sütunda sizinle dertleşmek istediğimiz gibi yapıcı tenkidlerinize de kapı açmış bulunuyoruz.

«Millî Gençlik» Mecmuasında vazife icra edenler hiçbir menfaatin peşinde kuyruk olmak niyetinde değillerdir. Böyle olmasına rağmen mecmuamız cemiyetimizdeki büyük bir boşluğu dolduracak güçtedir. Bunu iddia edebiliyoruz ama.

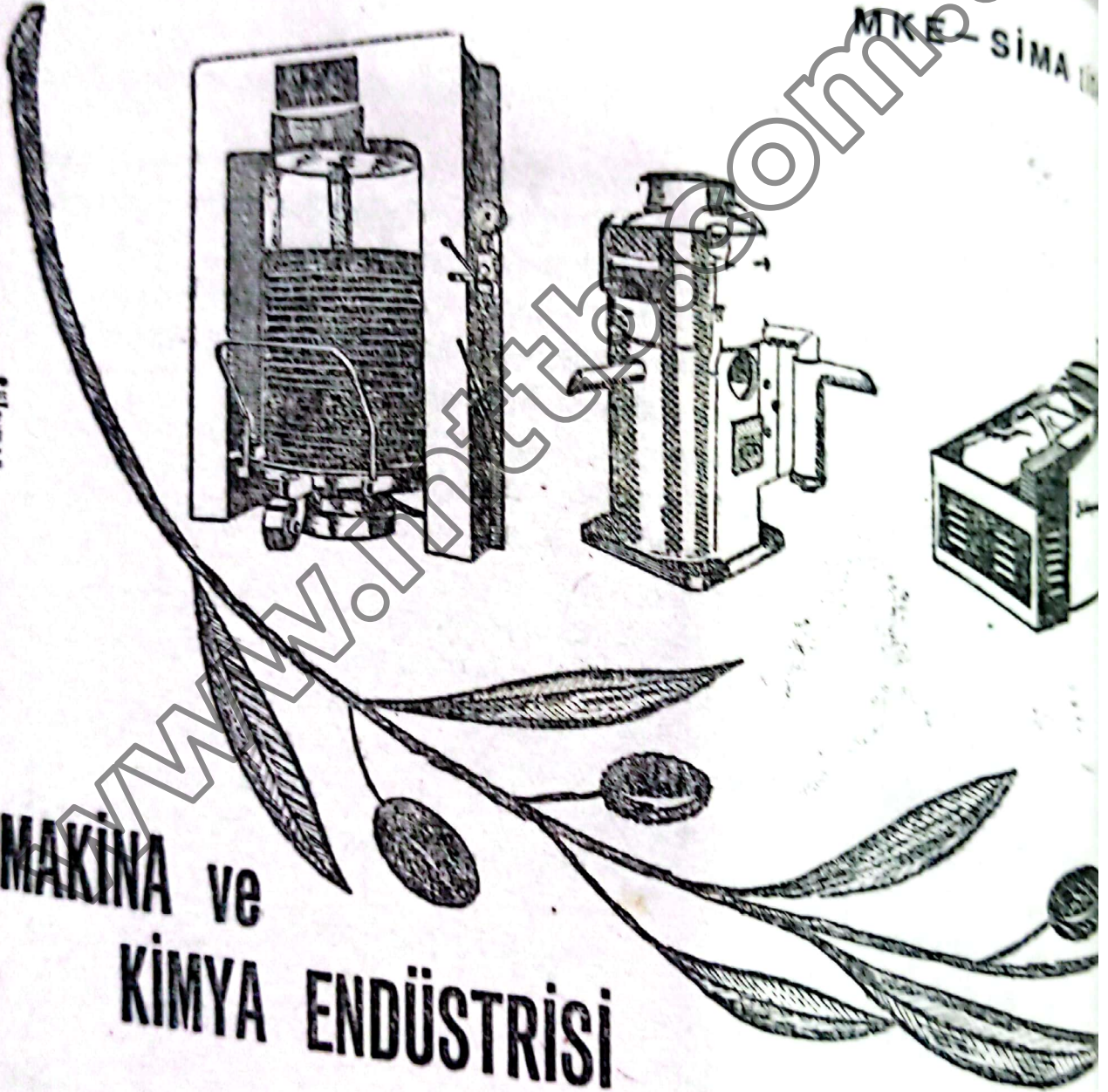
Geçmiş sayı için bizi, tebrik etme lûtfunda bulunanlara, şükranlarımızı arzeder, sevgiler sunarım...

Fevzi Bayraktar

ZEYTİNYAĞI MABİNALARI

MKE SİMA

MAKİNA ve
KİMYA ENDÜSTRİSİ
KURUMU

YETMİŞİKİ

**YÜKSEK VERİMLİ, GÜVENİLİR EN MÜKEMMEL YEM
YEM SANAYİ TÜRK A. Ş. YEM FABRİKALARINDA**

ÖZ FABRİKALAR

İŞTİRAKLI FABRİKALAR

ADAPAZARI

ANKARA

BURSA

ÇANKIRI

DİYARBAKIR

ELAZIĞ

ERZURUM

İSTANBUL

KONYA

KIZILTEPE

(Mardin)

SAMSUN

YATAĞAN

(Muğla)

AKSARAY

BANDIRMA

BİNGÖL

(Yem Süt ve Besicilik)

ÇORUM

ESKİŞEHİR

İZMİR

(Yemya - Tariş)

ISPARTA

MANİSA

MERSİN

(Çukoyem)

KAYSERİ

KARS

SİVAS

UŞAK

